

FACULTAD DE TEOLOGÍA «SAN VICENTE FERRER»
SERIES
MONUMENTA ARCHIVORUM VALENTINA
III

**INVENTARI DE
L'ARXIU PARROQUIAL DE
NOSTRA SENYORA DE LA
MISERICÒRDIA DE CAMPANAR**

por
Rosa Arnau Ros
Julio Miquel Descalzo
Xavier Serra Estellés

Valencia 2002

INVENTARI DE
L'ARXIU PARROQUIAL DE
NOSTRA SENYORA DE LA
MISERICÒRDIA DE CAMPANAR

1. GUIA DEL'ARXIU

DENOMINACIÓ	Arxiu Parroquial de Nostra Senyora de la Misericòrdia de Campanar
UBICACIÓ	Plaça de l'Església 11, 46015 Campanar (València)
RECTOR	Salvador Pla Álvarez. 963492818
METRES LINEALS	Aprox. 11 (sense contar el B.O.A.V.)
DATES EXTREMES	S. XVI-XXI + 1 document s. XV
PERGAMINS	12
LLIBRES IMPRESOS S.XVIII	2
LLIBRES IMPRESOS S.XIX	30
PUBLICACIONS PERIÒDIQUES	7 títols
MATERIALS ESPECIALS²	Muntatges audiovisuals: fotografies, cassetes, vídeos, etc
BIBLIOTECA AUXILIAR	Llibres de contingut catequètic, pastoral i teològic, història de l'Església, etc (aprox. 15 m)
INSTRUMENTS DE DESCRIPCIÓ DE L'ARXIU ANTERIORS AL PRESENT³	Inventari del 1829 confeccionat per ordre de l'Arquebisbe de València en Simó Pérez López Guia de la Iglesia en la Diócesis de Valencia (1963) Censo-guía de archivos de la provincia de Valencia (1986) Ruíz Sanchís (1987) Diago Esteve (1992). Sols per als llibres sacramentals Arnau-Miquel (1998). Inventari i catàleg dels pergamins Arnau-Miquel-Serra (2002). Inventari i catàleg dels pergamins
ACCÉS⁴	Per a la documentació oberta, es facilitarà l'accés a tota persona que amb intenció d'estudis i investigació es comprometa a observar les normes generals i específiques per les quals es regula la consulta dels arxius eclesiàstics. ⁵

1 Agraïm al rector en Salvador Pla les facilitats donades per a la confecció d'aquest inventari.

2 Material de recolzament per a l'ensenyament catequètic.

3 Cf. ARXIUPARROQUIAL DE CAMPANAR (A.P.C.), *Inventaris* 5.3, i Bibliografia.

4 Cf. *Reglamento de los Archivos Eclesiásticos Españoles*, apart. 3.1.6: "Se establece como norma general que la documentación de los últimos 75 años ha de permanecer cerrada a la libre y pública consulta; no obstante habrá series o categorías documentales que a juicio del Obispo o del Cabildo, o del archivero por delegación de aquellos, queden con anterioridad libres de esta limitación, cuando el conocimiento o investigación de su contenido en nada quebrante el principio general que motiva la reserva".

5 Cf. *Reglamento de los Archivos Eclesiásticos Españoles*, apart. 3.1.9.

2. CAMPANAR EN LA HISTÒRIA

L'actual Barri de Campanar, situat al nord-est de la Ciutat de València, amb prou feines manté el seu antic status d'alqueria. Només la seua plaça major, centre vital de la població, on es celebraven els principals esdeveniments civils i religiosos i on es troba l'església parroquial, conserva encara quasi totes les cases que la conformaven al segle XIX.⁶

Després de la divisió efectuada en les darreres dècades del segle XIX, Campanar restà incorporat al Districte de Serrans de la ciutat i, amb la demarcació del 1887, al del Museu.⁷ Aquesta distribució va ser reestructurada en diverses ocasions i, en veure que cap d'aquests sistemes hi era efectiu, hom optà, finalment, per efectuar-ne un altre de nou a partir dels barris, els quals es consideraren “unidades básicas de representación ciudadana y [...] de gestión”.⁸ Així, seguint aquesta nova reordenació, l'antic poble forma part avui del recinte urbà de València –amb alcalde pedani– i se'l coneix com Barri de Campanar.

Primers testimonis escrits

La primera descripció que tenim del lloc la dona Escolano, el qual ens el presenta com una zona dedicada al conreu de la terra, on predomina l'hàbitat dispers: cases disseminades que no conformen cap mena de poble o llogaret.

Bertomeu Combes, antic rector de Campanar, data els orígens de Campanar al voltant del 1086 (Combes 1714, pàg. 14), tot basant-se en els relats del setge de València per l'host del Cid que fan Beuter i Escolano. Tanmateix, no en disposem de testimoni escrit fins la redacció del Llibre del Repartiment. Jaume I, ja des del seu enclavament al Puig, adjudicà a “G. de Spailarges, miles, VI jovatas de Campanar, III nonas augusti”, distribuint la resta entre una llarga llista de persones. En morir aquest cavaller, Campanar passà de nou a mans reials i quedà davall la jurisdicció de la ciutat de València. M. Gimeno Puchades (1896, pàgs. 11 i 12) cita també entre els primers afavorits per donacions de terres a Campanar al cavaller Pere de Lleida. Textualment diu: “Según se desprende del texto de un volumen que sobre las Donaciones hechas por el Rey

6 Els nous plans urbanístics només protegeixen 63 dels antics edificis. La resta podran ser enderrocats. Dades obtingudes de P. Ricós Sanchís (1991). Els diaris han publicat nombroses queixes davant la projectada desaparició dels antics molins i alqueries que encara existeixen a Campanar. A tall d'exemple en citem tres a la bibliografia (SALAZAR COELLO, VAREA, CLICK, tots tres del 1996).

7 Malgrat aquesta divisió oficial, el ben cert és que a la documentació de l'Ajuntament de Campanar, amb posterioritat a 1887, encara hom hi podia llegir: “Partido de Serranos”.

8 Cfr. *Els nous districtes de la ciutat de València*, València 1981, pàg. 41.

D. Jaime, se conserva en el Archivo Real de Barcelona, en cuyo folio 68 se lee la donación hecha a D. Pedro de Lérida de "VI jovat in Benizano et quoddam reallum magnum in Campanar, qui fuit Mahomet Abenhadelaciz".

Creació de la Parròquia

Els inicis de la Parròquia de Campanar varen ser molt humils. Rendida la ciutat i establert el culte cristià, Campanar quedà adscrit a la Parròquia de Santa Caterina Màrtir. Però els veïns, necessitats d'un espai d'oració més pròxim, habilitaren una petita capella en l'alqueria d'Ausiàs Valeriola. L'ermitori estava sota l'advocació de la Nostra Senyora de la Misericòrdia i una taula amb la seua imatge presidia el recinte. Aquesta taula es guardà, després del 1596, a la sagristia de la nova església on romangué fins que, juntament amb altres pertinències, va ser cremada durant la guerra del 1936.

La primera declaració escrita de què disposem de la devoció de Campanar a la seua Mare de Déu ens la proporciona B. Combes (1714, pàg. 21), qui recull "traducido con toda fidelidad, de Lengua Lemosina en Castellana" el testimoni d'un llaurador de Campanar, Joan Noguera, datat el 24 d'agost de 1507, el qual reconeix "que hallandose su Muger enferma, oleada y destituida de remedio humano, según dezían los Médicos, acudió á la protección de la Gloriosa Virgen María de Misericordia de la dicha Capilla, [...] curó perfectamente su Muger, asegurando, que sin su especial auxilio, era casi imposible recobrase, por la mortal enfermedad que padecía".

Aquest testimoni serviria per recolzar la sol·licitud dels veïns per independitzar-se de la parròquia de Santa Caterina Màrtir. Algunes de les raons per les quals aquests veïns desitjaven tenir parròquia pròpia les apunta també B. Combes (1714, pàg. 30): "La distancia en que se hallavan, casi de tres millas [...] y considerándose allí, como estraños en casa agena"; a les molèsties de la necessitat de desplaçament caldria afegir també el fet que a la capella del poble només es podia celebrar l'Eucaristia; els sagraments s'administraven a la parròquia matriu. No obstant això, l'element decisiu per a l'emancipació fou, probablement, la donació dels terrenys necessaris pe a construir-hi l'església, realitzada per mossèn Pere Raimon Dalmau, el qual, a més, dotà la nova església d'unes rendes suficients per al seu manteniment. Juan Butista Aguilar (1922

---

9 Existeixen molt poques notícies d'Ausiàs Valeriola. Atenent a l'afirmació de B. COMBES(1714, pàg. 19) segons el qual l'Alqueria de Valeriola "fue propia de un Ciudadano Valenciano", potser podrien relacionar-lo amb Arnau de Valeriola, primer baró d'Alcalá i primer senyor de Vinalesa, el sepulcre del qual (del 1367, aprox.) es trobava a l'església de Santa Caterina (en l'actualitat al Museu de Belles Arts; agraïm aquesta informació al Dr. A. Serra Desfilis).

pàg. 9), afegeix que “cedió también otro devoto, en Gaspar Pujasón, en 1517, una casa y huerto para plaza de la iglesia”; no en cita, però, la font. La donació de Pere Raimon Dalmau fou recompensada amb la concessió, a ell i tots els seus descendents, del dret perpetu de Patronat de la nova parròquia i la possessió d'una tribuna a l'església amb accés directe des de la seua casa (que estava adossada al temple).

L'onze de juliol del 1506, el Papa Juli II signà la primera Butlla de desmembrament parroquial, amb sentència definitiva del sis de setembre del 1507, una vegada acompanyats tots els requisits i comprovada la veracitat de les alegacions.¹⁰

Malgrat el consentiment inicial de la parròquia matriu, uns anys més tard, el 1557, en Gonçal Fernández Tolsá, rector de Santa Caterina Màrtir, tot aprofitant el moment en què el rectorat de Campanar quedava vacant pel traspàs del titular, en demanà la reincorporació, al·legant que l'estat de pobresa en què aleshores es trobava Santa Caterina era degut a la segregació de l'antiga capella. El Vicari General de València, tanmateix, dictà sentència a favor de Campanar.

Pertanyien al terme de la parròquia tres ermites: la de Sant Roc, en la mateixa Plaça de l'Església, “la qual desde tiempo inmemorial estaba bendecida”¹¹ i a la qual hom agregà una casa d'ensenyament per xiquets a finals del s. XVIII; la de la Immaculada Concepció, a la Partida de Dalt, Molí dels Pobres del llogaret de Fabanella, “que dista sobre media hora de dicha Parroquia”;¹² i la de l'Adoració dels Reis, de la qual només sabem que estava en Tendetes.

El temple

Hi ha autors que parteixen de la segregació de Santa Caterina per hipotitzar l'inici de les obres del temple. Tanmateix, les primeres notícies de fàbrica que tenim daten del 1592.

Quan es van finalitzar les obres, s'hi col·locà la taula de la Mare de Déu de Campanar en l'altar major. Passat un temps, el 1596, el rector decidí de construir un nínxol als peus de l'altar, al costat del presbiteri, perquè servira de sepulcre als titulars de la parròquia. Obrint la fosa, un dels obrers, al 19 de febrer d'aqueix any,

10 Volem ací corregir l'error (sense dubte tipogràfic) de J. TEIXIDOR (1766, pàg. 322 de l'edició del 1895), ja que, en anomenar al Papa signant de la Butlla, escriu “Julio III” (1550-1555) quan es tractava, en realitat, de Juli II (1503-1513). ESCLAPÉS (1805, pàg. 59) comet la mateixa errada. La butlla, expedida el “quinto idus julii anno Incarnationis Domini MDVI”, és adir l'11 de juliol de 1506 (vid. COMBES, 1714, pàg. 25) no es troba a l'arxiu parroquial.

11 A.P.C., “Autoritzacions, privilegis i indulgències”, vid. *Catàleg 1. Antics (2.1.4/26). Car-ta del rector de Campanar a l'Arquebisbe de València* datada el 18 de juliol de 1803.

12 A.P.C., “Autoritzacions, privilegis i indulgències”, vid. *Catàleg 1. Antics (2.1.4/20). Car-ta de Veïns de Campanar a l'Arquebisbe de València* datada el 20 d'agost de 1861.

hi descobrí una imatge de la Verge, fet que es considerà miraculós; la imatge, sota l'advocació de Nostra Senyora de la Misericòrdia, passà a ser des de llavors patrona de Campanar.

L'edifici actual, predominantment barroc, és el resultat de nombroses remodelacions i ampliacions realitzades des del segle XVII; no hi resten vestigis d'una anterior estructura gòtica el que ens fa suposar que es tracta d'una construcció de nova planta.¹³ Les últimes reconstruccions exteriors són del 1964 i 1965.

La façana dóna accés a una església de planta basilical, amb tres naus de quatre trams i capelles entre contraforts; no té creuer. La nau principal està coberta per una volta de canó amb llunetes, i les laterals, més baixes, per voltes amb petxines. La particularitat d'aquesta planta és que les dimensions de les capelles laterals i de l'atri no són simètriques degut a les mencionades remodelacions i ampliacions. El cor està damunt l'atri. El presbiteri, de planta irregular, alberga un retaule de fusta, tallat el 1952 per José Garcés, que substitueix l'anterior –del s. XVIII– cremat durant la guerra civil. El seu transagrari,¹⁴ de gran interès artístic, posseeix un sòcol de taulells de ceràmica vidrada i pintures al fresc atribuïdes a Dionís Vidal (1670-?), deixeble de Palomino.

La Capella de la Verge o de la Comunió fou, al principi, una més de les capelles laterals. Després s'hi construí un altar per acollir la imatge trobada de la Mare de Déu. El 1625 concloueren aquestes obres d'habilitació, i en 1725 i 1896 s'amplià i s'hi construí un nou altar. La Capella està coberta per una cúpula sobre petxines i les pintures al fresc que l'adornen s'atribueixen també a Dionís Vidal.

La torre-campanar, als peus de l'església, és de planta quadrada sobre la qual s'alcen tres esvelts cossos rematats per un coronament poligonal de dos pi-sos. Construïda per José Mínguez (1683-1757)¹⁵ cap al 1740, posseeix quatre campanes que foren foses en el segle XVII, 1756, 1827 i 1906.

---

13 En les *Memòries de la Parròquia* (A.P.C., 2.1.1), en uns fulls sense data ni autor, per bé que suposem que fou Juan Bautista Aguilar perquè el tipus de lletra s'assembla a la seua, trobem: "El templo desde su primera construcción fue como es, espacioso, de orden toscano". Tinguem en compte, d'altra banda, que a València des de les acaballes del segle XVI fins a 1660-1680, les esglésies eren de planta senzilla i la decoració –inclosa la barroca– molt austera.

14 D. BENITO GOERLICH (1982) ha escrit una magnífica monografia titulada *Un ejemplo de trasagrario Barroco: Nuestra Señora de la Misericordia de Campanar*.

15 Aquest arquitecte, nascut a Escalante (Santander), fou qui edificà les torres de Foios i Sant Valeri i Sant Llorenç de València. També són obra seua l'església de Xelva i la de Sant Pius V, aquesta darrera amb la col·laboració del seu oncle Juan Bautista Pérez i el seu cosí Juan Pérez.

Del segle XVIII als nostres dies

Al Benefici del Sagrat Cor, fundat el 1525¹⁶ favor de la parròquia de Campanar, s'afegirien, el 1730, els tres de mossèn Pere Mayans, és a dir, una plaça de penitenciar per a confessar els fidels en Quaresma, altra d'organista i una tercera de mestre. Tanmateix, les hisendes amb que estaven dotades aquestes fundacions van ser amortitzades per ordre del Comissari Reial i, des d'aleshores -1804- començaren els problemes monetaris per a aquests beneficis.¹⁷ La plaça de penitenciar quedà vacant el 1817, pel traspàs del seu titular Lluís Noguera, i les altres dues, en possessió de Dionís Guillot, van ser abandonades definitivament el 1826 perquè la Reial Casa de Consolidació de València no pagava les rendes del benefici.

Va existir un altre benefici del qual tampoc conservem l'acta de fundació, però que creiem creat al segle XVI. B. Combes (1714, pàg. 39) l'anomena: “Beneficio, que dotaron y fundaron [*los parroquianos de Campanar*] en una de las Capillas de su Templo, baxo la invocación del Dulcissimo Nombre de Jesús”. Quedà vacant el 1794, en morir José Benlloch, el seu darrer posseïdor. La renda aleshores era de sis lliures i s'obligava a celebrar 5 ó 6 misses anuals per l'ànima del fundador, i la resta s'aplicava a les necessitats de la parròquia.

En contrast amb el XVIII, el XIX va a ser un segle molt “actiu”. La situació econòmica de les darreries del segle anterior s'anava a veure ara reflectida; en només dos anys (del 1803 al 1805) la població valenciana disminuirà sensiblement a causa de la fam i d'una epidèmia de febre groga. Aquests desastres tingueren la seua continuació en els problemes per a l'exportació de productes, en especial la seda, a causa de les nostres diferències amb anglesos i francesos. Com és ben sabut València entrà en conflicte amb els francesos durant maig del 1808, i Campanar s'alià amb les forces dels germans Bertran de Lis. Un dels atacs que patiren els francesos tingué lloc prop del poble. Heu ací el relat que fa un tal Juan de Antaño de la lluita entre la “Partida de Paiporta” i les forces de Suchet destacades a València: “Nuestra partida se presentó al enemigo en el sitio denominado la Pechina, pasó el río por un puente de dos tablas, cruzándonos varios disparos con los franceses, desde las nueve de la mañana hasta las dos y media de la tarde y obligando á aquellos á que se refugiasen en Campanar”.¹⁸ València fou molt castigada durant aquesta guerra. Unes quantes línies escollides de les “Deliberaciones” preses el 1814 per

16 Aquest benefici el coneixem únicament perquè el cita J.B. AGUILAR (1922, pàg. 38). Hi ha alguns beneficis més, però només n'hem citat els més importants.

17 Hi hagué un pleit en no rebre's els rèdits de la fundació. Sembla que Joan Nebot, administrador de les finques primer, i de les rendes després, no esclaria els termes i condicions de la renda de les finques i tampoc en presentava els documents.

18 Extracte d'un article publicat a *Las Provincias* el 23 de maig de 1901. No coneixem la font, i el nom del signant, Juan de Antaño, té tota l'aparença de ser un pseudònim.

l'“Hermandad de San José de Campanar”, bastaran per donar-nos-en una idea: “...en atención a que en el año 1812 murieron muchos Hermanos de esta Hermandad, de resultas del sitio de Valencia, y guerra de los Franceses, cuya calamidad motivó la pobreza de muchos que se borraron por no poder pagar los hábitos de los que habían fallecido en los años 1811 y 1812”.¹⁹

En l'aspecte religiós, hi hagué un ressorgiment de la devoció a la Verge²⁰ al Santíssim Sagrament, amb la qual cosa es crearen noves confraries per tota Espanya. A Campanar, la Fundació Minerva,²¹ el 1803, i la Congregació de las “Hijas de María Inmaculada”, el 1882, s'afegiren a les ja existents. A més, el 1893 s'hi convocà per primera vegada l'Adoració Nocturna.

Les guerres Carlines succeïren a la del Francés i durant el desenvolupament de la primera d'aquelles (1832-1839), es va crear l'Ajuntament de Campanar. A la primera acta conservada²² consta que l'“alcalde constitucional”, José Estela Biguer, i els regidors foren nomenats d'acord amb la Llei del 23 de maig de 1812 i el Decret de les Corts del 22 de maig de 1821.

Malgrat les guerres, la situació econòmica de Campanar va ser bona durant la primera meitat del segle XIX. No comptava amb indústries, però gaudia de nombrosos establiments: forns, tavernes, carnisseries, tendes d'ultramarins, estanc, etc. L'escorxador va arribar a tenir el seu propi inspector de carns, el qual càrrec, de la mateixa manera que els de metge i mestre, s'adjudicava per oferta pública. Les diversions i entreteniments eren múltiples: els afeccionats a la caça s'exercitaven també amb el tir de colom; hom podia veure baralles de galls; celebraven els carnestoltes i es jugava a pilota.

Els emprèstits ocasionats per les guerres (Carlines, Marroc), les despeses que comporta qualsevol administració, més els desastres naturals com epidèmies, males collites i inundacions, afegits al fet que l'Ajuntament de Campanar no disposara de béns propis, provocaren l'endeutament del municipi. El fet és que, el 1886, un veí del poble, José Hueso (que havia estat alcalde del 1872 al 1873) sol·licità formalment l'annexió de Campanar a València. L'Ajuntament que, inicialment, havia recolzat la sol·licitud en demanà després la seua desestimació ja que la majoria dels veïns no desitjava la integració.²³ Aquesta instància, però, arribà massa tard, quan ja el Governador havia aprovat la demanda. Davant aquest fet, la Corporació Municipal interposà un

---

19 A.P.C., 3.5.6.

20 Recordem que el dogma de la Inmaculada va ser promulgat el 8 de desembre de 1854.

21 Vegeu el comentari al paràgraf 3. Acció pastoral.

22 Acta del 9 d'octubre de 1836. ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE VALÈNCIA, *Documentos del Capítol de Ordinario*, n.º358.

23 Es va dir que gran part dels signants sol·licitant l'adhesió desconeixien el seu sentit vertader ja que no sabien llegir ni escriure.

recurs d'alçada amb un resultat favorable per al poble. Manuel Danvila fou el principal valedor del poble i, en agraïment, l'Ajuntament el nomenà fill adoptiu.

Tanmateix, uns anys després, exactament el 14 de juny del 1897, l'Alcalde de València, Bartolomé Guillot Salavert, comunicà oficialment que, per Reial Cèdula de l'1 de juny de 1897, Campanar quedava de nou agregat a València.²⁴ Quines foren les raons d'aquesta nova annexió? Les de l'Ajuntament de València foren, sobre tot: a) que el creixement de la ciutat havia arribat a tal punt que “ha confundido los términos de los cuatro Municipios [*Valencia, Villanueva del Grao, Pueblo Nuevo del Mar y Campanar*] en una sola ciudad”; b) les necessitats de la població, que no podrien satisfer-se “por la escasez de recursos que les proporciona su reducido término”; c) que “esta agregación no ha encontrado contradicción salvo la producida por los mismos Ayuntamientos que han de dejar de existir”.²⁵ simplificant els motius de tots aquells que hi varen estar a favor de l'annexió, podríem resumir-los en dos: el creixement i expansió de la ciutat, i l'important increment del valor de les terres, les quals anaven a passar de ser finques rústiques a urbanes. Després, però, d'estudiar l'evolució del primer intent d'annexió el 1886, no deixa d'estranyar-nos que, en aquesta segona i decisiva temptativa, no s'hi comptara amb l'aprovació del poble i que ni tan sols l'Ajuntament tinguera la menor idea d'aquestes intencions de tornar la jurisdicció de Campanar a València.

El segle XX començà bé per a Campanar. El 1902 l'Arquebisbe de València reorganitzà les parròquies elevant la de Campanar a la categoria de “parròquia d'ascens”.²⁶ L'1 de gener del 1909, es va fundar l'Associació del Sagrat Cor de Jesús, i el 24 d'abril del 1915 tingué lloc la coronació canònica de Nostra Senyora de la Misericòrdia.

Una vegada proclamada la II República, els successos i avalots previs a la guerra del 36 alertaren el rector de Campanar, el qual decidí posar en un lloc segur alguns dels objectes del culte i els llibres sacramentals. Hom tragué la Mare de Déu de l'església, que va ser amagada baix terra –per segona vegada en la seua història– en l'alqueria Blai Martí (darrere de l'actual Hospital Universitari “La Fe”) on romangué fins el 1939.²⁷ com a agraïment i en commemoració d'aquest fet, la Mare de Déu tornà a l'alqueria de Martí en celebrar-se les noces d'or de la seua coronació canònica(1965).

24 Per aquesta mateixa Reial Cèdula, La Vilanova del Grau i Poble Nou del Mar quedaven annexionats també a València.

25 *Gaceta de Madrid*, 2 de juny de 1897, pàg. 783.

26 Dades obtingudes de V. CÀRCEL ORTÍ (1986, pàgs. 690 i 691).

27 E. PÉREZ LLUCH fa un detallat i amé relat del que succeí en el *Llibre de Festes* de 1992 (vid. A.P.C., 3.9.1) i en el llibre coordinat per FERRI CHULIO (1996, pàgs. 33-35).

Després de la guerra, la primera associació que hom instaurà a Campanar fou l'Acció Catòlica (1940), seguida pel Patronat de la Joventut Obrera i la Congregació de la Doctrina Cristiana (1956). Les membres d'aquesta Congregació tenien un col·legi mixt i una ermita semipública al Carrer Major n.º 1 (actual carrer Benidorm,²⁸) avui hi existeixen altres institucions d'ensenyament: el Col·legi Públic Campanar, el Col·legi del “Niño Jesús”, l'Institut de Batxillerat de Campanar i les Escoles Professionals Sant Josep. Hom disposa, també, d'una Llar del Jubilat i de dos centres sanitaris d'abast nacional: l'Hospital 9 d'Octubre i el ja esmentat de La Fe.

Avui en dia, la parròquia forma part de l'arxiprestat de Marxalenes-Tendetes-Campanar i la seua demarcació compren “la Avenida de Pío XII hasta la carretera de Paterna. Del límite con Paterna hasta la confluencia con la Avenida Valle de Ballestera y arrancando de ésta hasta la confluencia de la Avenida de Pío XII. Abarca también todo el casco antiguo de Campanar y sus respectivas alquerías”.²⁹ el clergat, que en el segle XIX estava compost per un rector de patronat, un vicari i un dependent anomenat pel rector, el componen actualment el rector i un adscrit, els quals, amb la col·laboració de tots els veïns han tingut la satisfacció de celebrar, el 1996, el Quart Centenari de la troballa de la seua patrona.

És evident que l'aspecte d'aquest antic poble ha canviat més en aquests darrers anys que al llarg de molts segles. L'horta ha anat deixant pas a blocs i més blocs d'habitatges, però encara hi romanen molts indrets on es mantenen intactes molins i alqueries. Hi ha, a hores d'ara, opinions molt pessimistes pel que fa al seu futur, però voldríem finalitzar aquesta primera part amb unes paraules de T.F. Glick que reflecteixen molt bé la situació i que esperem que s'hi acomplisquen: “El redescubrimiento de una preciosa pintura parietal del siglo XVII en un molino medieval ha motivado la propuesta de la creación de un parque histórico de la huerta en el área de Campanar, al norte de la ciudad, famosa por su concentración de molinos y alquerías desde la época del ‘Repartimiento’ del siglo XIII [...] El hecho de que las Administraciones estén considerando la preservación de los molinos subsistentes, a propuesta de unos particulares, demuestra que las cosas están cambiando en el país. Restaurados y abiertos al público, estos dignos monumentos del pasado serán, sin lugar a dudas, objeto de gran interés”.³⁰

28L'edifici fou donat per na Constantina Donderis Llongo el 1928, i el col·legi s'inaugurà el 1930. Es tancà el 1988 perquè corria perill d'ensorrar-se.

29A.P.C., 2.2.1. *Visita Pastoral* del 1985. Aquesta demarcació continua vigent en 2002.

30T.F. GLICK (1996, pàg. 86).

3. L'ARXIU

Metodologia de treball

La primera pressa de contacte amb l'arxiu parroquial ens revelà l'estat d'organització i les condicions de conservació de la documentació. Respecte al primer punt hem de dir que existia cert control sobre els llibres sacramentals més antics –*Quinque Libri*– i sobre la documentació d'ús indispensable per al desenvolupament de les tasques parroquials de caràcter fonamental. La resta de la documentació, però, es trobava afectada per un alt grau de desorganització. Excepte un parell de lligalls, la resta de documents romanien guardats indiscriminadament en diverses carpetes i caixes de cartró, i fins i tot en estances diverses del complex parroquial.

L'estat de conservació de la documentació no era el més adequat que deuria observar-se en un arxiu d'aquest tipus. En primer lloc l'acumulació de pols sobre els documents així com la falta d'airejament que requereix la mateixa documentació, havia creat condicions òptimes per al desenvolupament de diversos agents perjudicials –fongs i florits– degut a un considerable grau d'humitat, així com de diversos tipus d'insectes bibliòfags (peixet de plata, per exemple). Actualment, i després de la adequada correcció dels principals defectes, podem afirmar que les condicions físiques en les que es troba la documentació són ben acceptables.

Amb aquestes condicions de partida, la labor inicial ha consistit en la inspecció pacient, unitat per unitat, de tota la documentació a fi de restablir les sèries, que són el testimoni escrit i reflex de tota l'activitat de la parròquia de Campanar al llarg dels anys. A continuació, i en base a les sèries esmentades, hem creat un quadre de classificació propi i exclusiu d'aquest arxiu, per al qual ens ha servit com a model paradigmàtic el quadre que es va presentar en el primer número d'aquesta mateixa Sèrie de publicacions de la Facultat de Teologia,³¹ sense perdre de vista altres treballs que ens han servit, igualment, d'orientació i guia.³² Al quadre de classificació ha seguit un acurat inventari de totes les sèries i una reordenació física de tot l'arxiu amb una eficaç signatura (que hem volgut que corresponga amb el quadre de classificació esmentat).

La continuïtat de la documentació és acceptable en comparació amb la majoria de les parròquies de la diòcesi de València, però no en relació amb la documentació que posseïa i que

---

31Cfr. X. SERRA ESTELLÉS (1998).

32Cfr. els treballs de SÁNCHEZ PORTAS (1985), CÁRCCEL-PONS (1988), ALONSO-BOLUDA-PONS (1992) i ÁLVAREZ-CASTAÑO (1995).

ha desaparegut. Des de 1584 es succeeixen els registres sacramentals amb prou llacunes, com ho demostra el quadre indicatiu de la documentació desapareguda que hem pogut confeccionar a través dels diferents inventaris existents a l'arxiu (vid. *Catàleg12*).³³ Per ser les causes d'aquests buits hagen sigut degudes en bona part al desencadenament de la Guerra de la Independència en 1808³⁴ i a l'esclatament de la Guerra del 36. Segons el *Censo-guía de archivos de la provincia de Valencia* (1986), en la ciutat de València solament les parròquies de l'Assumpció de Ntra. Sra. de Benimaclet, la de Sant Esteve Protomàrtir i la present de Campanar posseeixen documentació que es remunte al segle XVI. Per altra banda i amb les dades obtingudes de l'esmentat *Censo-guía* així com de la *Guía de la Iglesia en España* (1956), no abasten a deu les que es podríem assenyalar al País Valencià amb documentació de similar antiguitat; citem-ne com exemple les d'Aldaia, Torrent, Bonrepòs, Manises, Zucaina i la Vila-Joiosa (aquestes dos últimes a l'Alt Millars i a la Marina Baixa, respectivament, per tant excloses de l'esmentat *Censo-guía* de València).

Hem volgut destacar algun document d'entre el conjunt del material arxivístic conservat, i ens ha paregut convenient fer-ho amb un pergami pluricentenari, la data del qual es remunta al 1460, època anterior al desmembrament de la parròquia de la seua matriu, Santa Caterina Màrtir, que es produeix en 1507 mitjançant l'anteriorment esmentada butlla de Juli II.³⁵ El dit pergami recull la confirmació d'un nou capítol de l'almoïna dels llauradors del quarter de Campanar. Convé recordar que l'almoïna com a institució benèfica depenent d'una església encarregada de la distribució dels aliments als mes desfavorits, se va estendre a les confraries i gremis. Hem transcrit amb tota cura el pergami al final del Catàleg dels pergamins (cfr. Catàleg9. Transcripció del document n.º 1).

---

33 Per exemple, l'inventari dels "Ornaments de la Sglesia" confeccionat en 1554 (vid. A.P.C., *Inventaris* 5.3.1), assenyala en aquell moment l'existència de "nou peces del libres, quatre dominicals, quatre sancturals y lo altre comú", el que ens indica l'existència de documentació (litúrgica i, probablement també, no litúrgica) bastant anterior a la que avui posseeix l'arxiu.

34 Sobre aquest tema hi ha una observació en l'inventari confeccionat el 1829, per ordre de l'arquebisbe de València en Simó López, que transcrivim: "No se encuentran en su archivo otros *Quinque Libri* desde la citada época de su creación que precedan al año 1584, efecto sin duda del trastorno y destrucción general que han padecido los archivos de las Yglesias de los pueblos especialmente aquellas que por su localidad próxima al asedio de la capital fueron el asiento y teatro de la guerra", i "...la crisis horrorosa de la obstinada guerra que principió en 1808..." en A.P.C., *Inventaris* 5.3.2., pàg.5.

35 Cfr. nota 10.

Estudi de les sèries

Suport documental

Són dotze els documents que tenen com a suport documental el pergamí. D'ells, sis són de base econòmica o jurídica, i els altres sis, breus pontificis, en els que la vitel·la substitueix al pergamí menys fi.

Quasi tota la resta de la documentació té en comú com a suport documental el paper. L'enquadernació dels llibres antics es fa en pergamí.

Tanmateix la Secció 7, que hem intitulat *Documentació especial*, té com a suport documental matèria força distinta, com ara fotografies (7.2), cassettes, diapositives i vídeos (7.3), i clixés tipogràfics (7.5), a més dels pergamins (7.1) ja esmentats, de plànols i dibuixos (7.4) sobre paper de grandària especial, i de documentació informatitzada (7.6).

Escriptura

Excepte el pergamí datat al 1460 (A.P.C., *Pergamins*7.1/1) en el que s'utilitza la gòtica bastarda cancelleresca, la resta de la documentació està escrita en lletra humanística, que va des de la humanística de la cancelleria pontificia, en els breus, a la humanística cursiva usada en els documents jurídics i econòmics, o als registres de les diferents partides amb les diferents escriptures personals dels rectors o dels encarregats de l'arxiu.

La major part de la documentació (sobretot dels segles XX i XXI) és impresa amb buits reservats per a ser omplits en dades prosopogràfiques personals de les persones implicades. No cal dir que algunes sèries com ara el *Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de València*(2.10), l'*Aleluia* (3.7), els *Llibres de festes*(3.9), i altres són en la seua totalitat documentació impresa.

Llengua

Segons el tipus de documentació i sobretot segons l'època, la llengua és el llatí, el valencià o el castellà. En algun lloc que ens ha paregut més interessant (degut especialment al moment polític) hem confeccionat diverses notes a peu de pàgina especificant l'idioma utilitzat.

Respecte als llibres sacramentals, hem d'assenyalar que el *Quinque Libri* de 1584-1630 (1.1.1/1), anterior, per tant, a la Guerra de Successió i als Decrets de Nova Planta, utilitza quasi en la totalitat dels seus registres la llengua valenciana, encara que en alguns casos, estan escrits en castellà. Amb posterioritat als esmentats Decrets, trobem en el *Quinque Libri* de 1713-1750

(1.1.1/2) una anotació de l'any 1735, producte de la visita pastoral, que ordena es segueisca el model de l'arquebisbe Urbina en quant als “motes de los bautisos”. Com sabem, Fr. P. de Urbina, traduí els formularis per a la inscripció de les partides als *Quinque Libri* del llatí al castellà, i els va plasmar en les seues constitucions sinodals. Segons Vila Moreno, el visitador, que quasi amb tota seguretat realitzà aquesta ordenança, va ser Juan de la Torre Despuig.³⁶ Aquesta disposició implicaria el canviament paulatí de la llengua utilitzada a l'hora de redactar les partides en els llibres sacramentals.

Actualment quasi tota la documentació, impresa o no, es redacta en llengua castellana.

Els documents: Origen i estat actual

1. Sacramental

1.1. Registres sacramentals

1.1.1. *Quinque Libri*

És a partir dels decrets del Concili de Trento³⁷ quan s'estableix la conveniència de dur els llibres parroquials o *Quinque Libri*, a través dels quals es dona complida relació dels fidels que reben els sagraments, així com els que practiquen el compliment pasqual. Podria ser que en la parròquia de Campanar ja existiren llibres sacramentals anteriors a les disposicions tridentines. Aquesta hipòtesi hauria d'emmarcar-se dins la tendència general existent en la diòcesi valentina, ja que aquesta fou pionera en l'adopció d'algunes de les normes establertes posteriorment al Concili de Trento. De fet, “en 1548 el sínodo de Santo Tomás de Villanueva ordenaba que en cada parroquia se llevasen dos libros: uno en el cual anoten los nombres y apellidos de todos los que se bautizan, de sus padrinos y compadres; otro, registro de todos los que confiesan y comulgan”.³⁸ Tanmateix, el més antic dels tres exemplars dels esmentats *Quinque Libri* conservats a l'arxiu de Campanar és de 1584, data de consolidació definitiva dels llibres parroquials a les esglésies valencianes, sobretot dels llibres

36 De la Torre era cavaller de l'habit de Montesa, arxiprest de l'Església Metropolitana de Saragossa i Visitador General de l'arquebisbe de València, Andrés de Orbe y Larreategui, entre 1731 i 1736, segons afirma VILA MORENO(1983, pág. 72).

37 Promulgats en Espanya per Reial Cèdula de Felip I de València el 12 de juliol de 1564. Cfr. “Execucion y cumplimiento, conservacion y defensa de lo ordenado en el Santo Concilio de Trento”, en *Novisima recopilación...*,1846, Libro I, Tít. I, Ley XIII.

38 CÁRCEL, M.-PONS,V.,1988, pág. 230. El llibre registre“ de todos los que confiesan y comulgan” seria el pas previ als padrons de compliment o *Statu animarum*.

sacramentals.³⁹ L'Exemplar de 1713-1750, mostra un buit inexplicable de quinze anys respecte als registres de defuncions –des de 1735 a 1750–, aspecte que no va passar desapercebut en l'inventari de 1829 elaborat en la parròquia.⁴⁰

Aquest tipus de registres estaven pensats per a contenir els registres dels batejats i confirmats, així com els dels matrimonis, defuncions i excomunicats “en un mateix volum i per això la seua denominació llatina. Però és usual que no continguin tot aquest tipus d'informacions. Comunament solien quedar anotats els batejos, els matrimonis i les defuncions; amb certa freqüència, relacions de confirmats i de tots aquells que observen el compliment pasqual.

Altres notícies que apareixen freqüentment en aquest tipus de registres són els informes i determinacions procedents de les visites pastorals dels bisbes o dels seus delegats.

En altres ocasions solen figurar dades que al rector o persona encarregada del registre li han paregut interessants o extraordinàries, com ara la “Memoria del altar y traslado de la Virgen” que es troba al primer *Quinque Libri*, als folis. 141^r i 142^r (de data 12 de juny de 1601).

1.1.2. Registres de Batejos

Aquests contenen, en principi, els registres dels batejats exclusivament. Estos registres són més complets, en quant a dades i informació, si se'ls compara amb els que figuren als *Quinque Libri*. Consta, com a mínim, la data, el rector que oficia, el nom dels pares i padrins i el del nadó, així com el lloc de naixement.

El llibre (1.1.2/11, anys 1928-1940) que conté els registres corresponents als anys de la Guerra Civil espanyola, registra una llacuna en les partides de naixement, que coincideix amb el desenvolupament de l'esdeveniment bèl·lic. L'últim registre és del 12 de juliol de 1936 (fol. 231, n.º 50); el següent és del 10 d'abril de 1939. Al fol. 232, n.º 4, apareix el primer registre de bateig d'un xiquet nascut durant el conflicte, al 1938. Un anàlisi comparatiu del nombre de xiquets batejats abans i després de la guerra, ens indica que als anys 1939, 1940 i 1941 es van batejar quasi tots els nens nascuts durant el conflicte.

---

39 *Ib.*, pàg. 235.

40^c En el presente libro se observa un vacío considerable en las partidas de mortuorio, pues ninguna se halla notada desde el 4 de octubre de 1735 hasta 1755 inclusive; y no encontramos esta noticia en todo el Archivo, es bien digno de nota un vacío de 20 años en las partidas de defunción” (APC, *Inventaris* 5.3.2, f. 5^v).

41 No és d'estranyar que a partir del Concili de Trento, en els *Quinque Libri* de la diòcesi valentina se suplira el registre dels que confesaven i comulgaven pel registre dels excomunicats, perquè de fet ja existia un llibre específic per aquell fi.

Intercalats als llibres de registres trobem tot tipus de documentació sacramental i extrasacramental (documentació exempta), que al seu moment no es va integrar en les seues sèries corresponents. Hi trobem des de certificats d'inspecció dels Visitadors de la Renda del paper de l'Estat sobre els llibres sacramentals (A.P.C., 1.1.2/5), fins a cartes dirigides al rector, sol·licitant ésser esborrat de la llista de catòlics, perquè es professa altra creença, o demanant l'acatolicitat o la renúncia a la religió catòlica. També solen aparèixer còpies dels certificats de baptisme d'altres parròquies i hospitals per a ser assentats en el llibre corresponent, així com els escrits de modificació o esmena dels registres de baptisme expedits en nom de l'arquebisbe per a reconèixer als pares naturals.

1.1.3. Registres de Comunions

Els 1.1.3/1 i 1.1.3/2a, corresponents als anys 1956-1984, són dos quaderns amb coberta de cartró. La resta són carpetes amb fitxes dels xiquets que van a rebre la Primera Comunió. En realitat, aquestes són fitxes del catecisme de Primera Comunió, i deurien estar en la documentació sacramental complementària corresponent (1.2.3), però com que no hi ha llibre registre de Primeres Comunions, aquestes fitxes supleixen als llibres.

1.1.4. Registres de Confirmacions

Posseïm un llibre registrat d'aquest tipus que principia en l'any 1792. Conté llistes d'infants i joves confirmats. Està actualment en ús.

1.1.5. Registres de Matrimonis

Les dates extremes d'aquests registres s'estenen des de 1793 fins l'actualitat sense solució de continuïtat amb els *Quinque Libri*. El contingut d'aquests llibres està compost pels registres matrimonials en el que figura el nom dels contraents, dels pares, padrins, data de celebració, etc, seguits de la firma del rector. De vegades apareixen també les corresponents "notes marginals", informant sobre l'estat civil dels contraents.

De forma semblant als llibres de batejos apareix una sèrie de documentació exempta (intercalada als fulls del registre), relacionada amb el sagrament del matrimoni. Com a exemple: dispenses per primera afinitat per a contraure matrimoni, manaments d'amonestacions, certificats

---

42 Segons RUBIO MERINO (1981) l'existència d'aquest tipus de llibres en els arxius parroquials constitueix una excepció.

matrimonials i de naixement, etc, entre d'altres, que hem preferit deixar als mateixos llibres.

Per últim, alguns d'aquests registres contenen el segell de la visita pastoral corresponent, donant testimoni d'ella, així com les diligències d'obertura i cloenda del llibre.

1.1.6. Registres de Defuncions

Les dates extremes van de 1830 fins l'actualitat. Hi ha que notar la desaparició del llibre que continua al *Quinque Libri* corresponent al període 1793-1829.

Alguns d'aquests llibres presenten les diligències d'obertura i cloenda, a més a més dels segells de les visites pastorals. En la conclusió de cada any existeix una anotació que recorda la publicació de la relació de defuncions esdevingudes durant eix any, notant si ha hagut alguna reclamació, tot açò validat pel segell de la parròquia i la signatura del rector.

1.2 Documentació Sacramental Complementària

La majoria d'aquests llibres apareixen al segle XIX com a conseqüència del Concili Provincial de 1889 del cardenal Monescillo, així com gran part de la documentació sacramental complementària.⁴³ Segons el Codi Civil de l'1 de maig de 1889, estaven obligats a demanar llicència per a contraure matrimoni, els fills menors de vint-i-tres anys, tal i com es desprèn de l'article 45, n.º 1 i del 320, i a demanar consentiment o consell els majors de dita edat, segons disposició de l'article 47 (Genovés Olmos, 1914, pàg. 124). Hi ha un llibre amb coberta de pergamí d'*Actes de Consentiment Patern*(1.2.5.4) corresponent als anys 1925-1942.

Trobem dins d'aquesta classe documental els índexs tant dels *Quinque Libri* com dels llibres de batejos, matrimonis i defuncions, així com expedients de primera comunió, de confirmació i de defuncions. La sèrie més important i completa es, sense dubte, la d'expedients matrimonials.

Hi ha un llibre de *Matricula Parroquial* de 1957 (1.2.7/1) i fitxes del mateix contingut potser de 1959 (1.2.7/2).

---

43 Cfr. CÁRCEL, M. - PONS, V., 1988, pàg. 252, nota 65.

2. Govern

A més dels decrets adoptats en Trento, també influeixen en la formació dels fons documentals parroquials els distints sínodes celebrats en la diòcesi de València i els concilis provincials, l'activitat legislativa dels quals s'adaptarà a la situació particular de cada parròquia i es veurà reflectida, per exemple, als llibres de visita pastoral que són, també, “auténticos balances del funcionamiento de la comunidad parroquial” (Cárcel, M. - Pons, V., 1988, pàgs. 227-228).

Les sèries típiques que conformen aquesta secció són els llibres de visites pastorals, els llibres de memòries o efemèrides, documents de privilegis i indulgències, correspondència, Butlletí Oficial de l'Arquebisbat, etc.

L'original del llibre del *Feliz hallazgo del mas rico y celestial tesoro Maria Santissima, aplaudida en su peregrina imagen de Campanar* (Combes, 1714),⁴⁴ així com el llibre *Historia documentada de la Virgen de Campanar* (Aguilar, 1922), formen part de la sèrie *Història de la Santíssima Verge de Campanar* pertanyent a aquesta secció (2.1.7).

Algunes sèries d'aquesta secció estan pràcticament buides.

La sèrie *Correspondència* (2.7), està absolutament desorganitzada i hi podem trobar tot tipus de documentació, inclosa nombrosa documentació sacramental complementària (notes marginals, amonestacions, etc).

El Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de València (2.10) està complet des de 1903.

3. Acció pastoral

La religiositat popular conduïda a través de la institució de confraries i germandats en la pròpia església parroquial, és un altre dels elements que incideixen en la producció de documentació. De fet, a València les confraries s'establiren tant en les parròquies com fora d'elles. “Si están establecidas en iglesias públicas, en oratorios o capillas independientes de la parroquia, aunque dentro de los límites de la demarcación parroquial, son independientes del párroco siempre que se trate de funciones que no son estrictamente parroquiales, las cuales podrán celebrar los capellanes de las cofradías sin intervención del párroco” (Genovés Olmos, 1914, pàg. 27). La casuística i relacions entre les confraries i la parròquia han sigut compendiades perfectament per Genovés Olmos (1914, pàgs. 26 a28).

De la documentació relativa a les Institucions destaquen els cinc volums –entre llibres i quaderns– de la Germandat de Sant Josep (3.5.6), i sobretot els tres breus pontificis de la Fundació Minerva (3.5.7/2,3 i 4; vid. A.P.C., *Pergamins* 7.1, i *Catàleg* 9, n.º 10, 11 i 12).

---

44 Hi ha també una còpia facsímil (1990) en la biblioteca parroquial.

Algunes sèries d'aquesta secció estan pràcticament buides, en espera de ser completades en anys successius.

La sèrie *Alehuja* (3.7), molt completa, fa referència a la revista periòdica que edita l'Arquebisbat de València, amb una part pròpia de la parròquia de Campanar.

Destaca també la sèrie dedicada als *Llibres de festes* (3.9).

4. Culte parroquial

A més a més dels llibres racionals, macip i distribuïdor (amb escassíssima representació) i dels dietaris de misses i cultes religiosos, hi ha que destacar la importància de les fundacions i dels llibres *Tablas i Cargas* (alguns d'ells encara en vigor actualment).

De la documentació d'aquesta secció que encara es conserva a l'arxiu assenyalarem una carpeta que conté diversos certificats del Secretari de la Delegació General de Capellanies sobre fundacions i llegats piadosos, reduint el nombre de misses i actes de culte instituïts, en funció de la disminució de les rendes (4.6). Tanmateix i gràcies a l'inventari de l'arxiu fet en 1829, sabem de la pèrdua de cinc volums referents a l'administració de diverses persones (vid. *Catàleg 12*).

El llibre referent a la fundació Pedro Mayans està desaparegut. Es tracta d'una de les fundacions més antigues, instituïda durant el primer terç del segle XVIII. És curiós que sent fundada en 1730 no figure en cap part de l'inventari de 1829. Notícia expressa d'aquesta fundació apareix en l'obra de Aguilar López (1922, pàg. 9): “Además, en 1730, don Pedro Mayáns, bajo escritura pública ante don Pedro Luis Carbonell, escribano de Valencia fundó en la Iglesia tres plazas: la primera, la de organista, con la obligación de tocar el órgano en los actos que la solemnidad lo exigiese; la segunda, la de maestro que enseñase a leer, escribir y Doctrina Cristiana, y la tercera, la de sacerdote penitenciario, para confesar durante la Quaresma y días festivos y explicar Doctrina Cristiana en determinados días”.

També és destacable la presència de setanta-cinc documents referents a certificats notariais disposant certs llegats piadosos i altres clàusules testamentàries sobre com dur a bon fi les últimes voluntats dels testadors després el seu òbit (4.9). En aquests extractes podem trobar les últimes voluntats sobre la vestimenta d'amortallament –per exemple en alguns documents es fa referència a la voluntat del testador de ser soterrat amb l'hàbit del Carme, de Sant Domènec, de Sant Francesc, etc–, rebuts dels materials utilitzats en la celebració del sepeli i algunes almoines o donacions als pobres o als nens de la beneficència, etc.

5. Administració de Béns i Rendes

La verificació de les despeses de construcció d'edificis religiosos o de part d'ells (fornícules, noves capelletes, etc), la seua conservació i manteniment, etc, tenen el seu fidel reflex en les sèries dites de fàbrica.

La comptabilitat de les propietats i rendes amortitzades, i la necessitat posterior de defensar aquestes front als intents desamortitzadors, constitueixen altre element de producció de documentació.

Aquesta secció està constituïda entre altres sèries, pels acords i deliberacions de la Junta Parroquial de Fàbrica, en les que es conclouia amb el nomenament de diversos càrrecs, cessió de poders a una persona determinada –generalment l'Obrer Major–, etc. La composició de la Junta, per exemple, per a 1681 extreta de l'escriptura de cessió de poders, era la següent: “Rector, Obrer Major, Obrer del Santíssim Sagrament, Pare de Pobres, Obrers dels Sants de la Pedra, Obrer de la Missa i Salve de la Mare de Déu, Obrer del Salvador de tot lo món” (vid. *Catàleg*6, 5.5.2.5/1). En les deliberacions es determinaven les obres que devien efectuar-se al temple, la forma de recaptar fons per a portar-les a bon fi –com per exemple, regular les despeses anuals en celebracions litúrgiques per a sufragar l'import de la construcció de la capella del patriarca Sant Josep–, la construcció dels ornaments adients per a l'església, etc.

Respecte a les propietats i rendes de la parròquia hi ha que fer menció del *Llibre de censals i béns* (5.2.2), on part de les seues pàgines han sigut utilitzades per a redactar les memòries de la parròquia; per tant el mateix volum conté informació econòmica i històrica.

Existeix, a més a més, una sèrie formada pels documents referents a censos que s'han conservat, així com les èpoques referents a les quantitats satisfetes pels distints obrers majors de la parròquia de Campanar (5.2.3).

La sèrie d'*Albarans, rebuts i factures*(5.5.3) només té una ordenació cronològica molt general.

Algunes sèries, com ara *FOICA* (5.5.4), o *Caja Sorteo Parroquial* (5.5.5) no van tenir pràcticament continuïtat.

Per a finalitzar, volem destacar les sèries pertanyents als inventaris de jocalies, ornaments i demés béns que estan íntimament relacionats amb el culte parroquial (5.3). De gran valor ha estat l'inventari de l'arxiu confeccionat en 1829, tantes vegades citat en el present treball. Tal instrument, ens ha permès constatar les inevitables pèrdues de documents, a més a més de donar una visió complementària de l'arxiu.

6. Documentació judicial. Processos

Sèrie formada per onze expedients judicials (el primer és de 1592 i l'últim de 1794). El Sínode de 1657 disposava que es guardaren tots els processos, i es portara al mateix temps el control d'aquells que es requerisquen en els tribunals (Cárcel, M. - Pons, V., 1988, pàg. 246). Al nostre arxiu parroquial es conserven processos que fins i tot són anteriors a aquesta disposició.

7. Documentació especial

Destaquen d'aquesta secció la sèrie fictícia dels *Pergamins* (7.1). Repetim allò que ja hem dit a altres paràgrafs d'aquesta introducció: a l'arxiu es conserven dotze, dels quals es poden consultar les *regesta* al *Catàleg* 9, i una acurada transcripció del més antic (1460) al final del mateix.

Respecte als materials audiovisuals, diapositives, cassettes i vídeos (7.3), podem dir que són materials emprats com a instrument de recolzament per a la catequesi i cursos de confirmació, etc, dins del marc més general de difusió de la doctrina cristiana, una de les principals tasques de l'acció pastoral dels rectors.

Hi ha també una curta però interessant sèrie de clixés tipogràfics (7.5).

La sèrie de fotografies (7.2) és abundant, però li falta una ordenació més acurada.

8. Documentació aliena a la Parròquia

Posseïm un testament (de 1593), un document sobre unes terres sotmeses a cens al terme de Carpesa (de 1635) i una informació de testimonis del Justícia en lo civil de la Ciutat de València (possiblement del segle XVII), que per alguna raó s'han conservat a l'arxiu parroquial. Segons notícia aportada per Eduard Pérez Lluch, gran coneixedor de la història local de Campanar, la casa abadia fou en diferents ocasions, lloc de reunió dels síndics de la Sèquia i Comuna de Rascanya, així com dels justícies de la partida de Campanar. També pot observar-se a través de la pròpia documentació de l'arxiu, l'acumulació de dos càrrecs al mateix temps i en la mateixa persona –un civil i l'altre relacionat amb la parròquia– com per exemple el d'Obrer Major i justícia o clavari d'avituallament. Aquestes raons podrien explicar el per què de la localització d'aquesta documentació a l'arxiu, que en principi no té res a veure, amb la parròquia.

9. Biblioteca i hemeroteca

Finalment, en aquest apartat es recullen breument les descripcions (segons la normativa ISBD, International Standard Book Description) dels llibres i revistes més significatives que posseeix l'arxiu parroquial de Campanar (vid. *Catàleg* 11).

4. QUADRE DE CLASSIFICACIÓ

1. Sacramental	6. Documentació judicial. Processos
2. Govern	7. Documentació especial
3. Acció pastoral	8. Documentació aliena a la parròquia
4. Culte parroquial	9. Biblioteca i hemeroteca
5. Administració de béns iredes	

1. Sacramental

1.1. REGISTRES SACRAMENTALS

- 1.1.1. *Quinque Libri*
- 1.1.2. Registres de Batejos
- 1.1.3. Registres de Comunions
- 1.1.4. Registres de Confirmacions
- 1.1.5. Registres de Matrimonis
- 1.1.6. Registres de Defuncions

1.2. DOCUMENTACIÓ SACRAMENTAL COMPLEMENTÀRIA

- 1.2.1. Índex dels Llibres Sacramentals
- 1.2.2. Documentació de Batejos
- 1.2.3. Documentació de Primera Comunió
- 1.2.4. Documentació de Confirmacions
- 1.2.5. Documentació de Matrimonis
- 1.2.6. Documentació de Defuncions
- 1.2.7. Matrícula Parroquial
- 1.2.8. Certificacions Vàries

2. Govern

2.1. MEMÒRIA DE LA PARRÒQUIA

- 2.1.1. Memòries de la Parròquia
- 2.1.2. Efemèrides
- 2.1.3. Llibre de la Casa Rectoral
- 2.1.4. Autoritzacions, privilegis i indulgències
- 2.1.5. Retalls de Diaris i altres
- 2.1.6. Història de la Reconstrucció de l'Altar Major
- 2.1.7. Història de la Verge de Campanar (auques, gojos, centenaris, llibre del “Hallazgo”, festes, etc.; vid. també 2.1.4 i 3.5.10)

- 2.2. VISITES PASTORALS
- 2.3. JUNTA PARROQUIAL
- 2.4. ASSEMBLEA PARROQUIAL I CONSELL P ASTORAL
- 2.5. CONSELL DE PRESBITERI I SÍNODE DIOCESÀ
- 2.6. ARXIPRESTAT TENDETES-CAMPANAR-MARXALENES
- 2.7. CORRESPONDÈNCIA
- 2.8. DOCUMENTS VARIS DE G OVERN
- 2.9. SERVIDORS PARROQUIALS (rectors, vicaris,etc.)
- 2.10. B.O. DE L'ARQUEBISBAT DE VALÈNCIA
- 2.11. IMPRESOS VARIS

3. Acció Pastoral

- 3.1. CATEQUESI DE PRIMERA COMUNIÓ
- 3.2. CATEQUESI DE CONFIRMACIÓ
- 3.3. CATEQUESI DE JOVES
- 3.4. CATEQUESI D'ADULTS
- 3.5. INSTITUCIONS
  - 3.5.1. Càritas
  - 3.5.2. Acció Catòlica
  - 3.5.3. Confraria del Sagrat Cor
  - 3.5.4. Joves
  - 3.5.5. Confraria de la Doctrina Cristiana
  - 3.5.6. Germandat de Sant Josep
  - 3.5.7. Fundació Minerva
  - 3.5.8. Confraria de Ntra. Sra. del Rosari
  - 3.5.9. Confraria Filles de Maria
  - 3.5.10. Confraria de la Santíssima Mare de Déu
  - 3.5.11. XL Hores
- 3.6. HOMILIES
- 3.7. ALELUYA

- 3.8. DOCUMENTS VARIS D'ACCIÓ PASTORAL
- 3.9. LLIBRES DE FESTES
  - 3.9.1. Llibres de Festes Patronals
  - 3.9.2. Llibres de Festes del Santíssim Crist
- 3.10. LITÚRGIA
  - 3.10.1. Quaresma i Setmana Santa
  - 3.10.2. Confirmació
  - 3.10.3. Nadal
  - 3.10.4. Varis
- 3.11. MÚSICA SACRA

4. Culte Parroquial

- 4.1. RACIONALS
- 4.2. MACIP I DISTRIBUÏDOR
- 4.3. DIETARIS DE MISSES
- 4.4. LLIBRE DE FUNDACIONS
- 4.5. "TABLAS Y CARGAS"
- 4.6. FUNDACIONS
- 4.7. VARIS
- 4.8. "MANIFIESTOS DE RENTAS"
- 4.9. CLÀUSULES TESTAMENTÀRIES

5. Administració de Béns i Rendes

- 5.1. JUNTA PARROQUIAL DE FÀBRICA
- 5.2. PROPIETATS
  - 5.2.1. Escriitures
  - 5.2.2. Llibre de Censals i Béns
  - 5.2.3. Censals i Àpoques
  - 5.2.4. "Balance, presupuestos e impuestos de sociedades"
  - 5.2.5. Documents Varis de Propietats
  - 5.2.6. Documents Varis sobre la plaça de l'Església

5.3. INVENTARIS

5.4. OBRES I PRESSUPOSTS

5.5. COMPTABILITAT

5.5.1. Llibre de Comptabilitat

5.5.2. Fàbrica

5.5.3. Albarans, rebuts ifactures

5.5.4. FOICA

5.5.5. “Caja Sorteo Parroquial”

5.5.6. Documents Varis de Comptabilitat

5.5.7. “Fondo Común Diocesano”

5.6. ADMINISTRACIÓ DE POBRES

5.7. COL·LEGI “VIRGEN DE CAMPANAR”. PARVULARI-GUARDERIA

5.8. CONTRACTES

6. Documentació Judicial. Processos

7. Documentació Especial

7.1. PERGAMINS

7.2. FOTOGRAFIES

7.3. AUDIOVISUALS

7.4. PLÀNOLS I DIBUIXOS (vid. també 5.4.2 i 5.5.2.5/6)

7.5. CLIXÉS TIPOGRÀFICS

7.6. DOCUMENTACIÓ INFORMATITZADA

8. Documentació Aliena a la Parròquia

9. Biblioteca i Hemeroteca

5. INVENTARI

SIGNATURA	TIPOLOGIA	FF.	DADES
1	SACRAMENTAL		
1.1	REGISTRES SACRAMENTALS		
<i>1.1.1</i>	<i>“Quinque Libri”⁴⁵</i>		
1.1.1/1	“Quinque Libri”		1584-1630
	Batejos	1-137	"
	Confirmacions	144-166	"
	Matrimonis	179-208	"
1.1.1/2	“Quinque Libri” ⁴⁶		1713-1750
	Batejos	1-158	"
	Confirmacions	161-180	1714-1749
	Matrimonis	182-262	1713-1750
	Defuncions	295-314	1713-1735
	Índex	264-289	1713-1750
1.1.1/3	“Quinque Libri” ⁴⁷		1777-1792
	Batejos	1-103	"
	Confirmacions	104-119	En blanc
	Matrimonis	120-158	1777-1792
	Defuncions	160-205	"
	Descomulgats	206	1777

---

45 Registres en valencià i algun en castellà realitzats pel mateix rector.

46 Registres en valencià i castellà.

47 Registres en castellà.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
<i>1.1.2</i>	<i>Registres de Batejos</i>	
1.1.2/1	Registres de Batejos	1793-1816
1.1.2/2	"	1817-1831
1.1.2/3	"	1832-1842
1.1.2/4	"	1843-1856
1.1.2/5	"	1856-1874
1.1.2/6	"	1875-1882
1.1.2/7	"	1883-1893
1.1.2/8	"	1894-1904
1.1.2/9	"	1904-1920
1.1.2/10	"	1920-1927
1.1.2/11	"	1928-1940
1.1.2/12	"	1940-1952
1.1.2/13	"	1952-1966
1.1.2/14	"	1967-1974
1.1.2/15	"	1974-1985
1.1.2/16	"	1986-2001
1.1.2/17	"	2001-...
<i>1.1.3</i>	<i>Registres de Comunions</i>	
1.1.3/1	Registres de Comunions	1956-1968
1.1.3/2a	"	1969-1984
1.1.3/2b	"	1984-1987
1.1.3/3	"	1988
1.1.3/4	"	1989-1990
1.1.3/5	"	1991
1.1.3/6	"	1992
1.1.3/7	"	1993
1.1.3/8	"	1994
1.1.3/9	"	1995
1.1.3/10	"	1996
1.1.3/11	"	1997
1.1.3/12	"	1998
1.1.3/13	"	1999-2001

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
1.1.3/14	Registres de Comunions	2002-...
<i>1.1.4</i>	<i>Registres de Confirmacions</i>	
1.1.4/1	Registres de Confirmacions	1792-2003
<i>1.1.5</i>	<i>Registres de Matrimonis</i>	
1.1.5/1	Registres de Matrimonis	1793-1839
1.1.5/2	"	1840-1866
1.1.5/3	"	1866-1893
1.1.5/4	"	1894-1916
1.1.5/5	"	1916-1923
1.1.5/6	"	1924-1945
1.1.5/7	"	1946-1952
1.1.5/8	"	1952-1971
1.1.5/9	"	1971-2001
1.1.5/10	"	2001-...
<i>1.1.6</i>	<i>Registres de Defuncions</i>	
1.1.6/1	Registres de Defuncions	1830-1843
1.1.6/2	"	1844-1866
1.1.6/3	"	1866-1881
1.1.6/4	"	1881-1893
1.1.6/5	"	1894-1907
1.1.6/6	"	1908-1923
1.1.6/7	"	1924-1933
1.1.6/8	"	1934-1952
1.1.6/9	"	1952-1989
1.1.6/10	"	1989-...
1.2	DOCUMENTACIÓ SACRAMENTAL COMPLEMENTÀRIA	
<i>1.2.1</i>	<i>Índex dels Llibres Sacramentals</i>	
1.2.1/1	Índex de Batejos Índex Matrimonis Índex Defuncions	1584-1882 1751-1889 1885-1891
1.2.1/2	Índex de Batejos, Matrimonis i Defuncions	1921-1952
1.2.1/3	Índex de Batejos	1892-1920
1.2.1/4	Índex de Desposoris	1892-1920
1.2.1/5	Índex de Defuncions	1892-1920
<i>1.2.2</i>	<i>Documentació de Batejos</i>	1983-...
<i>1.2.3</i>	<i>Documentació de Primera Comunió</i>	1966-...
<i>1.2.4</i>	<i>Documentació de Confirmacions</i>	1960-...
<i>1.2.5</i>	<i>Documentació de Matrimonis</i>	

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
<i>1.2.2</i>	<i>Documentació de Batejos</i>	1983-...
<i>1.2.3</i>	<i>Documentació de Primera Comunió</i>	1966-...
<i>1.2.4</i>	<i>Documentació de Confirmacions</i>	1960-...
<i>1.2.5</i>	<i>Documentació de Matrimonis</i>	
1.2.5.1	Expedients Matrimonials	
1.2.5.1/1	Expedients Matrimonials	1935-1942
1.2.5.1/2	"	1943-1944
1.2.5.1/3	"	1945-1946
1.2.5.1/4	"	1947-1948
1.2.5.1/5	"	1949-1953
1.2.5.1/6	"	1954-1957
1.2.5.1/7	"	1958-1962
1.2.5.1/8	"	1963-1966
1.2.5.1/9	"	1967-1969
1.2.5.1/10	"	1970-1972
1.2.5.1/11	"	1973-1975
1.2.5.1/12	"	1976-1978
1.2.5.1/13	"	1979-1981
1.2.5.1/14	"	1982-1984
1.2.5.1/15	"	1986-1986
1.2.5.1/16	"	1987-1988
1.2.5.1/17	"	1989-1990
1.2.5.1/18	"	1991-1992
1.2.5.1/19	"	1993-1994
1.2.5.1/20	"	1995-1996
1.2.5.1/21	"	1997-1998
1.2.5.1/22	"	1999-2000
1.2.5.1/23	"	2001-...
1.2.5.2	Certificacions eclesiàstiques de matrimoni	1994-...
1.2.5.3	Amonestacions	
1.2.5.3/1	Amonestacions	1962-1966
1.2.5.3/2	"	1967-1969
1.2.5.4	Actes de Consentiment Patern	1925-1942

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
1.2.5.5	Notes Marginals	1993-...
1.2.6	<i>Documentació de Defuncions</i>	1992-1993
1.2.7	<i>Matrícula Parroquial</i>	
1.2.7/1	Matrícula Parroquial	1957
1.2.7/2	"	1959 (?)
1.2.8	<i>Certificacions Vàries</i>	1885-1886
2	GOVERN	
2.1	MEMÒRIA DE LA PARRÒQUIA	
2.1.1	<i>Memòries de la Parròquia⁴⁸</i>	XVII-XX
2.1.2	<i>Efemèrides</i>	1955-1971
2.1.3	<i>Llibre de la Casa Rectoral</i>	1961-1969
2.1.4	<i>Autoritzacions, privilegis i indulgències⁴⁹</i>	1714-1969
2.1.5	<i>Retalls de Diaris i altres</i>	1974-...
2.1.6	<i>Història de la Reconstrucció de l'Altar Major</i>	1950-1960
2.1.7	<i>Història de la Santíssima Verge de Campanar (auques, gojos, centenaris, llibre del "Hallazgo", festes, etc.; vid. També 2.1.4 i 3.5.10)</i>	1714-...
2.2	VISITES PASTORALS	
SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
2.2.1	<i>Visites Pastorals</i>	1922-1985
2.2.2	<i>Documentació Complementària</i>	1985-...
2.3	JUNTA PARROQUIAL	ca. 1925-...
2.4	ASSEMBLEA PARROQUIAL I CONSELL PASTORAL	ca. 1990-...
2.5	CONSELL DE PRESBITERI I SÍNODE DIOCESÀ	ca. 1970-...
2.6	ARXIPRESTAT TENDETES-CAMPANAR-MARXALENES	ca. 1970-...

48 Conté també *censals i béns* (vid. A.P.C. 5.2.2). Composició del llibre: ff. 22-91: censals i béns; ff.92-148: memòria; ff. 149-165: en blanc; f. 166: memòria; ff. 167-235: en blanc.

49 Relació de documents al *Catàleg 1*.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
2.7	CORRESPONDÈNCIA	
2.7/1	Correspondència	s. XX
2.7/2	"	s. XX
2.7/3	"	s. XXI
2.8	DOCUMENTS VARIS DE GOVERN ⁵⁰	1848-1956
2.9	SERVIDORS PARROQUIALS (rectors, vicaris, etc.)	1981-...
2.10	B.O. DE L'ARQUEBISBAT DE VALÈNCIA	1903-...
2.11	IMPRESOS VARIS	
3	ACCIÓ PASTORAL	
3.1	CATEQUESI DE PRIMERA COMUNIÓ	1965-...
3.2	CATEQUESI DE CONFIRMACIÓ	1965-...
3.3	CATEQUESI DE JOVES	1965-...
3.4	CATEQUESI D'ADULTS	1965-...
3.5	INSTITUCIONS	
3.5.1	<i>Càritas</i>	1950-...
3.5.1.1	General	
3.5.1.2	Comptes	
3.5.2	<i>Acció Catòlica⁵¹</i>	1940-1971
3.5.3	<i>Confraria del Sagrat Cor 2 elements</i>	1909-1949
3.5.4	<i>Joves</i>	1956-...
3.5.5	<i>Confraria de la Doctrina Cristiana</i>	1956-...
3.5.6	<i>Germandat de S. Josep⁵² 4 elements</i>	1686-2007
3.5.7	<i>Fundació Minerva</i>	1803-1918

---

50 Relació de documents al *Catàleg 2*.

51 Relacions de noms (inclou Diploma de la seua constitució).

52 En valencià.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
3.5.8	<i>Confraria de Ntra. Sra. del Rosari</i> ⁵³	1803-1843
3.5.9	<i>Confraria Filles de Maria amb dades de 1882</i>	1896-1913
3.5.10	<i>Confraria de la Mare de Déu (vid. També 2.1.7) 2 elements</i>	1904-1956
3.5.11	<i>XL Hores amb dades de 1795, 2 elements, el segon imprés</i>	1803-...
3.6	HOMILIES	
3.6/1	Dominicals i Festives	1955-1967
3.6/2	Noces d'Argent Sacerdotals	1981
3.7	ALELUYA	
3.7/1	Aleluya	1960-1963
3.7/2	"	1962-1969
3.7/3	"	1970-1972
3.7/4	"	1973-1974
3.7/5	"	1973-1974
3.7/6	"	1975-1977
3.7/7	"	1975-1977
3.7/8	"	1978
3.7/9	"	1978-1979
3.7/10	"	1980-1981
3.7/11	"	1982-1983
3.7/12	"	1984
3.7/13	"	1985
3.7/14	"	1986-1987
3.7/15	"	1988-1989
3.7/16	"	1990-1991
3.7/17	"	1992-1993
3.7/18	"	1994-1996
3.7/19	"	1997-1998
3.7/20	"	1999-2000
3.7/21	"	2001-...

53 Inclou la transcripció del document d'“Institución de la Cofradía Virgen del Rosario” fundada el 1768; còpia efectuada el 1957.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
3.8	DOCUMENTS VARIS D'ACCIÓ PASTORAL ⁵⁴	191?-1958
3.9	LLIBRES DE FESTES	
3.9.1	<i>Llibres de Festes Patronals</i>	1970-...
3.9.2	<i>Llibres de Festes del Santíssim Crist</i>	1986-...
3.10	LITÚRGIA	
3.10.1	<i>Quaresma i Setmana Santa</i>	1988-...
3.10.2	<i>Confirmació</i>	1983-...
3.10.3	<i>Nadal</i>	1999-...
3.10.4	<i>Varis</i>	
3.11	MÚSICA SACRA	
4	CULTE PARROQUIAL	
4.1	RACIONALS	
4.1/1	Racionals	1834, 1907-1928
4.1/2	"	1929-1952
4.2	MACIP I DISTRIBUÏDOR	
4.2/1	Macip	1956-1968
4.2/2	Distribuïdor	1969-1970
4.3	DIETARIS DE MISSES	
4.3/1	Dietaris de Misses	1969-1975
4.3/2	"	1976-1980
4.3/3	"	1981-1986
4.3/4	"	1987-1991
4.3/5	"	1992-1996
4.3/6	"	1997-2001
4.3/7	"	2002-...
4.4	LLIBRE DE FUNDACIONS	1957-...

---

54 Relació de documents al *Catàleg 3*.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
4.5	“TABLAS Y CARGAS”	
4.5/1	“Tablas y Cargas”	1952-...
4.5/2	“Tablas y Cargas”	1974-...
4.5/3	“Tablas y Cargas” ⁵⁵	1979-...
4.6	FUNDACIONS	1880-1961
4.7	VARIS ⁵⁶	1852-1957
4.8	“MANIFIESTOS DE RENTAS” ⁵⁷	1796-1867
4.9	CLÀUSULES TESTAMENTÀRIES	1585-1862
5	ADMINISTRACIÓ DE BÉNS I RENDES	
5.1	JUNTA PARROQUIAL DE FÀBRICA	1592-1694
5.2	PROPIETATS	
5.2.1	<i>El temple com bé d'interés cultural i Escriitures</i>	s. XX
5.2.2	<i>Llibre de Censals i Béns</i> ⁵⁸	1663-1685
5.2.3	<i>Censals i Àpoques</i> ⁵⁹	1562-1852
5.2.4	<i>“Balance, presupuestos e impuestos de sociedades”</i>	1982-...
5.2.5	<i>Documents Varis de Propietats</i> ⁶⁰	1822-1928
5.2.6	<i>Documents Varis sobre la plaça de l'Església</i>	1940-...
5.3	INVENTARIS ⁶¹	
5.3.1	<i>D'ornaments</i>	1554

55 En blanc tot el llibre, excepte la diligència d'apertura.

56 Relació de documents al *Catàleg 4*.

57 Mitjançant aquesta documentació s'hi pot fer un seguiment de les rendes, beneficis, aniversaris, capellanies, primícies, etc., rebudes i instituïdes en la parroquial de Campanar en aquests anys, i donar una idea del volum de rendes de períodes anteriors.

58 Cfr. nota 48.

59 Documentació redactada en llatí, valencià i castellà.

60 Relació de documents al *Catàleg 5*.

61 Existeix també un “Inventario del Archivo Parroquial de la Iglesia de Nuestra Señora de la Misericordia de Campanar”, de 1987 (Ruíz Sanchís), i un altre dels llibres sacramentals, de 1992 (Diago Esteve) a la Universitat de València, Facultat d'Història, Unitat Docent de Paleografia i Diplomàtica.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
5.3.1	<i>D'ornaments</i>	1554
5.3.2	<i>De l'Arxiu</i>	1829
5.3.3	<i>De la Parròquia</i>	1862
5.3.4	<i>General</i>	1942
5.3.5	<i>General</i>	1957
5.3.6	<i>General</i>	1957-1962
5.3.7	<i>General</i>	1965
5.3.8	<i>De l'Arxiu</i>	1998
5.3.9	<i>De l'Arxiu</i>	2002
5.3.10	<i>De l'Arxiu</i>	2002
5.3.11	<i>General amb valoració</i>	1982
5.4	OBRES I PRESSUPOSTS	
5.4.1	<i>General</i>	1981-...
5.4.2	<i>Campanar</i>	1985
5.5	COMPTABILITAT	
5.5.1	<i>Llibre de Comptabilitat</i>	1975-1987
5.5.2	<i>Fàbrica</i>	
5.5.2.1	Comptes de Culte i Fàbrica	1964-1975
5.5.2.2	Comptes de Fàbrica ⁶²	1703-1870
5.5.2.3	Llibre de Comptes	1901-1943
5.5.2.4	Comptes	1920-1969
5.5.2.5	Varis de Fàbrica ⁶³	1620-1966
5.5.2.6	Subscripció Parroquial	1989-...
5.5.3	<i>Albarans, rebuts i factures</i>	
5.5.3/1	Albarans, rebuts i factures	1971-1976
5.5.3/2	"	1975-1977
5.5.3/3	"	1978-1980
5.5.3/4	"	1981-1982
5.5.3/5	"	1983-1984
5.5.3/6	"	1985-1987

62 Inclou "Reglamento de Fàbrica" de 1861.

63 Relació de documents al *Catàleg 6*.

INVENTARI

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
5.5.3/7	Albarans, rebuts i factures	1987-1988
5.5.3/8	"	1989-1990
5.5.3/9	"	1991-1993
5.5.3/10	"	1994-1995
5.5.3/11	"	1996-1997
5.5.3/12	"	1998
5.5.3/13	"	1990-1998
5.5.3/14	"	1999
5.5.3/15	"	2000
5.5.3/16	"	2001-...
5.5.4	<i>FOICA</i>	
5.5.4/1	FOICA	1982-1983
5.5.4/2	"	1983-1984
5.5.4/3	"	1982-1983
5.5.5	<i>"Caja Sorteo Parroquial"</i>	1961
5.5.6	<i>Documents varis de Comptabilitat⁶⁴</i>	1676-1846
5.5.7	<i>"Fondo Común Diocesano"</i>	1980-1983
5.6	ADMINISTRACIÓ DE POBRES	1597-1691
5.7	COL·LEGI "VIRGEN DE CAMPANAR". PARVULARI-GUARDERIA	1977-1979
5.8	CONTRACTES	
5.8.1	<i>"Manclús". Campanes (amb model de programació)</i>	1990-...
5.8.2	<i>"Butano"</i>	1971-...
5.8.3	<i>"Bouyer"</i>	1989-...
6	DOCUMENTACIÓ JUDICIAL. PROCESSOS⁶⁵	1592-1794

---

64 Relació de documents al *Catàleg 7*.

65 Relació de documents al *Catàleg 8*.

SIGNATURA	TIPOLOGIA	DADES
7	DOCUMENTACIÓ ESPECIAL	
7.1	PERGAMINS ⁶⁶	1460-1730
7.2	FOTOGRAFIES	
7.3	AUDIOVISUALS	
7.3.1	<i>Diapositives</i>	
7.3.2	<i>Cassettes</i>	
7.3.3	<i>Videos</i>	
7.4	PLÀNOLS I DIBUIXOS (vid. també 5.4.2 i 5.5.2.5/6)	
7.5	CLIXÉS TIPOGRÀFICS	
7.6	DOCUMENTACIÓ INFORMATITZADA	2002-...
8	DOCUMENTACIÓ ALIENA A LA PARRÒQUIA⁶⁷	1593-1728
9	BIBLIOTECA I HEMEROTECA⁶⁸	
9.2	BIBLIOTECA MODERNA	1818-...
9.3	HEMEROTECA	
9.3.1	<i>Publicacions Periòdiques Religioses</i>	1887-...
9.3.2	<i>Altres Publicacions Periòdiques</i>	1908-...

66 *Catàleg de pergamins* al *Catàleg 9* i transcripció del document n.º 1 al final del catàleg.

67 Relació al *Catàleg 10*.

68 Descripció al *Catàleg 11*.

6. CATÀLEGS

CATÀLEG 1. Autoritzacions, Privilegis i Indulgències

Inventari: 2.1.4

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
ANTICS		
2.1.4/1	Sobre enterrament	1639
2.1.4/2	Sobre enterrament	1665
2.1.4/3	Sobre enterrament	1673
2.1.4/4	Sobre enterrament	1669
2.1.4/5	Sobre censals	1667
2.1.4/6	Sobre dret d'entrar en València amb creu alçada	1682
2.1.4/7	Sobre enterrament	1682
2.1.4/8	Sobre dret d'entrar en València amb creu alçada	1746
2.1.4/9	Sobre la processó del Corpus	1797
2.1.4/10	Breu de Climent XII ^e (vid. pergami n. 8)	1730
2.1.4/11	Agregació de la capella de N.S. al Tercer Orde Franciscà	1798
2.1.4/12	Sobre benedicció d'ornaments	1799
2.1.4/13	Sobre la processó del Corpus	1801
2.1.4/14	Sobre benedicció d'andes, creu, etc.	1801
2.1.4/15	Sobre capellanies	1805
2.1.4/16	Sobre treballs de l'Altar Major	1804
2.1.4/17	Sobre l'exposició del Santíssim	1806
2.1.4/18	Sobre indulgències(nova imatge de N.S. de la Misericòrdia)	1809
2.1.4/19	Sobre altar privilegiat	1821
2.1.4/20	Sobre benedicció d'ermita	1861
2.1.4/21	Sobre almoines i festes	s.d
2.1.4/22	Sobre indulgències	1849
2.1.4/23	Sobre capellania vacant	ca. 1772
2.1.4/24	Sobre indulgències(nova imatge de N.S. de la Misericòrdia)	1809

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
ANTICS		
2.1.4/25	Sobre altar privilegiat	1809
2.1.4/26	Sobre benedicció d'ermita	1803
2.1.4/27	Sobre indulgències	1848
2.1.4/28	Sobre indulgències	1846
2.1.4/29	Agregació de la capella de N.S. a la Basílica Lateranense	1827
2.1.4/30	Sobre altar privilegiat	1800
2.1.4/31	Breu de Climent XI (vid. Pergamí n. 7)	1714
2.1.4/32	Breu de Benet XIV (vid. Pergamí n. 9)	1803
ALTRES		
2.1.4/1	Sobre indulgències	1715
2.1.4/2	Sobre capellania	1818
2.1.4/3	Sobre altar privilegiat	1842
2.1.4/4	Sobre indulgències	1848
2.1.4/5	Sobre un local parroquial per a les guardes nocturnes	1963
2.1.4/6	Sobre la missa de la Immaculada	1899
2.1.4/7	Sobre benefici (molt deteriorat)	XIX-XX (?)
2.1.4/8	Sobre les tribunes	1908-1910
2.1.4/9	Sobre la imatge de la Dolorosa	1942
2.1.4/10	Sobre el Via Crucis	1943
2.1.4/11	Sobre binacions i trinacions	1955-1968
2.1.4/11	Sobre derrocament de la Casa Abadia	1955
2.1.4/11	Sobre il·luminació	1956
2.1.4/12	Sobre la processó del Corpus	1958
2.1.4/13	Sobre el segell parroquial	1961
2.1.4/14	Sobre publicació de l'oració a la Verge de Campanar	1963
2.1.4/15	Sobre celebració de Missions	1955-1964
2.1.4/16	Sobre celebració de missa vespertina	1965
2.1.4/17	Sobre celebració de les Noces d'Or de la Coronació de N.S.	1965
2.1.4/18	Sobre obres a l'Altar Major	1967
2.1.4/19	Sobre confessor per a religioses	1959-1969
2.1.4/20	Sobre la consagració de la taula de l'Altar Major	1969

CATÀLEG 2. Documents Varis de Govern

Inventari: 2.8

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
2.8/1	Còpia de la “relación de los hechos ocurridos con motivo del Movimiento Nacional el 18 de julio de 1936” ⁶⁹	1941
2.8/2	Certificat de “modificació de límits de la parroquia de San Roque de Benicalap”	1941
2.8/3	Qüestionari Parroquial per a la confecció de la “Guía de la Iglesia en España”	1951
2.8/4	Certificats de les Visites Arxiprestals a la Parròquia de Campanar	1955-56
2.8/5	Declaració de benedicció i erecció de las 14 estacions del Via Crucis en S.Francesc Xavier	1940-43
2.8/6	Diploma autèntic del “LignumCrucis” ⁷⁰	1848

CATÀLEG 3. Documents Varis d'Acció Pastoral

Inventari: 3.8

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
3.8/1	Memòria del “Colegio de Ntra. Sra. de Campanar”	191?
3.8/2	Comptes de la Confraria de les Filles de Maria	1922
3.8/3	Comptes de la Confraria del “Sagrado Corazón de Jesús”	1922
3.8/4	Carta d'agregació de la Conferència de N. S. de Campanar a la “Sociedad de SanVicente de Paúl”	1950
3.8/5	Decret d'erecció de la “Congregació de la Doctrina	1956

69 Dóna notícies sobre els fons de l'arxiu, el qual no va sofrir cap dany, ja que va ésser tret i ocultat “por los mismos del Comité de la Casa Abadía”. Segons notícies de l'actual rector de la parròquia, sí que esvaren perdre fons a la guerra del 36.

70 En el llibre del quart centenari del descobriment de la imatge de la Mare de Déu de Campanar celebrat en la parròquia el 1996, s'hi pot contemplar la reproducció fotogràfica de la joia cruciforme que s'hi guarda i que conserva una estella de fusta de la verdadera creu, fet acreditat pel diploma que encara es conserva a l'arxiu (cfr. FERRI CHULIO, 1996, pàg.115).

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
	Cristiana” ⁷¹	
3.8/6	Transcripció del Decret d'erecció de la Congregació de la Doctrina Cristiana	1957
3.8/7	Reglament del “Adoración Nocturna Femenina Española” ⁷²	1958
3.8/8	Esborrany del Reglament de la Confraria de “Nuestra Sra. la Virgen de Campanar”	1959
3.8/9	Reglament de la Confraria de “S. Miguel Arcángel de Campanar”	1968-?
3.8/10	Diplomes de la Confraria de l'Oració Continua	1852-1940

CATÀLEG 4. Documents Varis de Culte Parroquial

Inventari: 4.7

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
4.7/1	Registre de donants per a la Creu Parroquial, amb dret a tenir la Creu de Plata Processional al seu enterrament	1957
4.7/2	Instància del Rector de Campanar a l'Arquebisbe de València sobre “adeudo en favor del culto”	1863
4.7/3	Instància del Rector de Campanar a l'Arquebisbe de València sobre drets “ab intestato”	1863

- 71 El Summe Pontífex Pius X^e en las eua Encíclica “Acerbo Nimis” de 15 d'abril de 1905, perfila les línies generals respecte de l'ensenyament del Catecisme; de fet un dels articles de l'esmentada Encíclica disposa: “En todas y cada una de las parroquias, se ha de fundar, erigiéndola canónicamente, la Congregación de la Doctrina Cristiana. Por medio de ella y valiéndose de seglares, principalmente donde sea corto el número de sacerdotes, el párroco enseñará el Catecismo[...], su fin es ganar para Cristo los niños de la feligresía por medio de la enseñanza de la Doctrina Cristiana y del uso frecuente de los Santos Sacramentos[...]”; “Para que las Congregaciones de la Doctrina Cristiana ganen las valiosas indulgencias y gracias que les están concedidas, seprecisa su erección canónica y su agregación a la Archicofradía Primaria de Roma” (GENOVÉS OLMOS, 1914, pàgs.13ss).
- 72 Des dels temps de sant Joan de Ribera, fundador de la Reial Capella “Corpus Christi” en València, dedicada al culte eucarístic, aquest tipus de devoció no havia sofert una renovació tan profunda com l'esdevinguda al segle XIX; de fet, és en aquest segle quan sorgeix l’ “Adoración Nocturna” per iniciativa de Herman Cohen (Hamburgo 1820-Espandau 1871) que en la nit del 7 al 8 de desembre de 1848, fundà a la basílica de Nôtre Dame de París, la vigília d'adoració al Santíssim Sacrament. Aquesta pràctica promovia el culte permanent a l'Eucaristia. A València va arribar després d'introduir-se a Saragossa cap al darrer últim quart de segle i en 1893 s'instituí a Campanar. Des de la seua introducció a València, aquesta obra ha seguit estenen-se fins als últims anys, com ho explica la memòria monogràfica de CÀRCEL ORTÍ, Vicente, *Cien años de adoración nocturna, 1880-1989, 1980*.

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
4.7/4	Rebut i clàusula testamentària de Martín Hurtado	1899
4.7/5	Clàusula de Bé d'ànima de Rosa Bolea	1852
4.7/6	Còpia del manifest sobre Fundacions Pies	1866
4.7/7	Despeses de enterrament i missa de Miquel Vila (amb segell de placa)	1838
4.7/8	Venda de terres per a pagar aniversaris	ca. 1760
4.7/9	Dobles i aniversaris d'Antoni Martí	1637

CATÀLEG 5. Documents Varis de Propietats

Inventari: 5.2.5

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
5.2.5/1	Llistes de censals i extractes de les pensions de censals	1822-1846
5.2.5/2	“Restos de censos”	1824-1837
5.2.5/3	“Cuentas de los frutos de la primicia de Campanar pertenecientes a la cosecha del año 1824”	1824
5.2.5/4	“Lista de los que pagan la primicia al señor cura de Campanar”	1837
5.2.5/5	Sobre censals	1851
5.2.5/6	Direcció General de Propietats i Contribució Territorial	1928
5.2.5/7	Notícies de censals	s.d.

CATÀLEG 6. Documents Varis de Fàbrica

Inventari: 5.5.2.5

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
5.5.2.5/1	Construcció de la Capella de Sant Josep	1681-1687
5.5.2.5/2	“Construcción del terno parroquial”	1852
5.5.2.5/3	“Acta declaratoria convenida entre las corporaciones de Fábrica, Minerva y obreros mayores sobre la construcción de un nuevo palio para la Iglesia de Campanar”	1860-1862

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
5.5.2.5/4	“Derechos y cargas pertenecientes al campanero y al sacristán”	1900
5.5.2.5/5	Rebutis de fàbrica	1941
5.5.2.5/6	Plànols i papers varis sobre l'altar major	1950-1966
5.5.2.5/7	Registre d'entrades i partides fetes en la Taula de València pel “Clavari de Avituallament” de Campanar	1620-1623
5.5.2.5/8	Servici de les Corts del'any 1626, sobre dret nou del vi, per mans de Vicent Belloch, Obrer Major i Justícia de Campanar. Entrada en la Taula de València en nom de Lluís Vives, Clavari del General, per lo dret de la collita del vi de l'any 1628, en la partida de Campanar	1626, 1629
5.5.2.5/9	Dues escriptures de compra de terres en la partida de Campanar realitzades pels síndics de la Sèquia i comuna de Rascanya	1636-1691
5.5.2.5/10	“Equivalente de las Rentas Provinciales de Castilla en el Cuartel de Campanar”	1728
5.5.2.5/11	Comptes de Culte i Fàbrica	1946-1953
5.5.2.5/12	Rebutis	1841-1851

CATÀLEG 7. Documents Varis de Comptabilitat

Inventari: 5.5.6

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
5.5.6/1	Comptes del rector Montaner ²³	1676
5.5.6/2	Comptes de Vicent Alpera, procurador de Campanar	1846
5.5.6/3	Haver mensual i trimestral del rector Pla	ca. 1970
5.5.6/4	Drets del coadjutor Campos	1969

CATÀLEG 8. Documentació Judicial. Processos

Inventari: 6

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
6.1	Procés de l'obrer de l'església de Campanar contra Joan Baptista Planes i Francés Yther	1592
6.2	Procés de Batista Martí, Joseph Pujades i Joseph Noguera contra Bautista Boil Martínez de la Raga i altres	1616
6.3	Procés dels obrers de Campanar contra Jordi Vila i Marrades sobre censal	1617-1618
6.4	Procés de Gaspar Torner, rector de Campanar, contra Joana Anna Maria i de Ferran	1628
6.5	Procés de Joan López, rector de la parròquia de Campanar, sobre la primícia de la llana	1651
6.6	Procés del procurador patrimonial del rei contra l'obrer major de la parròquia de Campanar sobre dret de realenc	1657-1672
6.7	Procés de la parròquia i de l'Obrer Major contra el Justícia sobre el lloc a ocupar en les festes als bancs de l'església	1697
6.8	Procés de Felip Sancho, ecònom, contra Bertomeu Combes, rector, per l'impagament de quatre censals	1719-1724
6.9	Sentència de presentació d'Ignasi Montseny a la rectoria de Campanar	1765
6.10	Procés sobre la rectoria de Campanar i sol·licitud de nomenament de Vicent Antoni Amorós Sotelo	1777
6.11	Procés d'Agustí Martínez, prevere de Sta. Caterina, contra Vicent Amorós, rector de Campanar, sobre primícies	1794

CATÀLEG 9. Pergamins

Inventari: 7.1

1⁷⁴**1460 gener 18, València**

Pere Síscar, lloctinent de Pere d'Urrea, governador del Regne de València, confirma un nou capítol de l'Almoïna dels Llauradors, de Campanar, pertinent a la facultat dels andadors de la dita Almoïna per a penyorar els confreres de la mateixa amb les penes en les quals hagen encorregut.

Notari: Antoni Llopis

Tipologia documental: confirmació d'estatut Gòtica bastarda. Llatí

i valencià

Original, pergami

Pergamins, 7.1/1**2****1548 març 8, València**

Fra Pere Alfaro, cistercenc, habitant de València, confessa haver rebut d'Antoni Belloc i de Joan Antoni Noguera, Obrer y Clavari respectivament de l'Església de Campanar en l'any de 1548, 23 lliures que mancaven per pagar, en raó dels 9 llibres pergamins que el dit fra Pere havia fet per a cantar els divins oficis a l'esmentada Església.

Notari: Marc Benedicte d'Abellà Tipologia documental:

època Humanística cursiva. Llatí

Original, pergami

Pergamins, 7.1/2**3****1628 setembre 28, Albal**

Joan Vila, agricultor, habitant del lloc d'Albal, en atenció al matrimoni que Lluís Vila, fill seu i agricultor del dit lloc, pretén amb Mariana Fortea, donzella, filla de Joan Fortea,

---

74 Veure transcripció del document a la fi d'aquest *Catàleg 9*.

agricultor difunt, i de Lluïsa Sastre, cònjuges, habitants del lloc de Catarroja, dona al dit Lluís, per raó de la dot de Joana Anna Casaus i de Vila, esposa seua en primeres núpcies i mare del dit Lluís, una casa situada en el carrer dit de “Pujalt”, i unes terres situades en la partida dels “Cahuets” i altres en la partida del “Camí de Beniparrell”, en el lloc i terme d'Albal, subjecta tota la donació al domini directe dels canonges i capítol de la Seu de València, senyors del dit lloc.

Notari: Francesc Ricart

Tipologia documental: donació de dot matrimonial Humanística cursiva.

Llatí (alguna frase en valencià)

Original, pergami

Pergamins, 7.1/3

4

1635 febrer 7, València

Joan Lucas Ivars, ciutadà de València, com a síndic d'aquesta ciutat i amb el consens dels jurats, ven a Gaspar Torner, prevere, doctor en Sagrada Teologia, rector de la parròquia de Campanar, 717 sous censals al preu de 14.340 sous. Conté època.⁷⁵

Notari: Josep Eximeno

Tipologia documental: carregament de censal i època^z

Humanística cursiva. Llatí

Original, pergami

Pergamins, 7.1/4

5

1652 agost 14, València

Venda de Cort (o subhasta) feta per Antoni Barberà, Justícia Civil de València, a Pere Torres, com a síndic de la parròquia de Campanar, a instàncies de Josep Martí de Romeu, rector de la dita parròquia, d'unies terres de Sixt Vila, agricultor d'Albal, en el terme d'Albal, en la partida del “Camí de Catarroja”, altres en la del “Camí de Beniparrell”, altres en la del “Camí de Picassent”, pel preu de 277 lliures i 10 sous, totes baix el domini directe dels canonges i capítol de la Seu de València, senyors d'Albal, que reben el lluïsmes corresponent (cfr. doc.6).

---

⁷⁵ Un carregament de censal en terminologia actual equival a un préstec hipotecari, en el cas d'aquest document de 14.340 sous que Gaspar Torner fa a la ciutat de València, que queda obligada a pagar un interès anual de 717 sous. *Època* és equivalent a rebut.

Conté altres documents interessants en la subhasta, el últim dels quals és la pressa de possessió de les dites terres.

Notari: Miquel Enric, el Menor, que va copiar els document dels llibres i registres de la Cúria Civil de València, de l'any 1652, f. 42.

Tipologia documental: Venda de Cort (subhasta) Humanística cursiva.

Llatí i valencià

Còpia notarial en quadern (conté doc. 6)

Pergamins, 7.1/5

6

1657 maig 9, València

Els canonges i capítol de la Seu de València confessen haver rebut dels parroquians de Campanar, per mans de Gaspar Bisquer, 12 lliures, 19 sous i 6 diners per dret de lluïsmes de la venda de les terres de Sixt Vila (cfr. doc. 5) i ratifiquen la dita venda.

Notari: Antoni Joan Tortellà

Tipologia documental: Confirmació de venda Humanística cursiva. Llatí

És l'últim foli d'un quadern (cfr. doc. 5)

Pergamins, 7.1/6

7

1714 desembre 15, Roma

Breu del papa Climent XIe a tots el fidels, concedint-los indulgència plenària el dia 19 de febrer de cada any, des de l' hora de vespres fins l'ocàs del sol, per la visita devota a la parròquia de Ntra. Sra. de la Misericòrdia de Campanar. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die XV decembris MDCCXIV, pontificatus nostri anno XV.*

Original, vitel·la Notari: E. Oliverius

Humanística cancelleresca. Llatí

Pergamins, 7.1/7

8**1730 novembre 28, Roma**

Breu del papa Climent XII^é a Andrés Balaguer, clergue de la seu valentina, con- cedint-li llicència per a gaudir d'un benefici eclesiàstic i d'una capellania. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die XXVIII novembris MDCCXXX, pontificatus nostri anno I.*

Original, vitel·la Notari: A.F.

Humanística cancelleresca. Llatí

Pergamins, 7.1/8

9**1754 gener 26, Roma**

Breu del papa Benet XIV^é a tots el fidels, concedint-los indulgència plenària el dia 19 de febrer de cada any des de l'hora de vespres fins l'ocàs del sol, per la visita devota i confessió en la parròquia de Ntra. Sra. De la Misericòrdia de Campanar. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die XXVI ianuarii MDCCLIV, pontificatus nostri anno XIV.*

Original, vitel·la Notari: Joannes Florius

Humanística cancelleresca. Llatí

Pergamins, 7.1/9

10**1803 novembre 8, Roma**

Breu del papa Pius VII^é concedint indulgències als fidels de Campanar que resen les XL Hores. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die VIII novembris MDCCCIII, pontificatus nostri anno IV.*

Original, vitel·la

Notari: Baschius de Hondotis

Humanística cancelleresca. Llatí

Minerva, 3.5.7/3

11**1803 novembre 8, Roma**

Breu del papa Pius VII^é als fidels de Campanar concedint indulgències i altres gràcies als que facen una novena per la pau i l'extirpació de l'heretgia. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die VIII novembris MDCCCIII, pontificatus nostri anno IV.*

Original, Vitel·la

Notari: Baschius de Hondotis

Humanística cancelleresca. Llatí

Minerva, 3.5.7/4

12**1803 novembre 15, Roma**

Breu del papa Pius VII^é als oficials i confreres del S. Sagrament de l'església de Campanar, procedint a l'agregació d'aquesta obreria de Minerva a l'Arxiconfraria "Sopra Minerva" fundada a Roma, gaudint de les mateixes preeminències, gràcies i indulgències. *Datum Romae, apud Sanctam Mariam Maiorem, sub annulo Piscatoris, die XV novembris MDCCCIII, pontificatus nostri anno IV.*

Original, Vitel·la

Notari: Baschius de Hondotis

Humanística cancelleresca. Llatí

Minerva, 3.5.7/2

TRANSCRIPCIÓ DEL DOCUMENT N.º 1

Notum sit cunctis quod anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo, die autem intitulata decimaoctava mensis ianuarii, davant lo magnífich mossen Pere Siscar, / cavaller, conseller de la sacra magestat del molt alt senyor rey e tinent loch del noble e magnífich don Pedro d'Urrea, conseller e camarlench de la sacra magestat del dit senyor rey e governador /³del Regne de València, per absència de aquell, compareguéren en Bernat Moreno e en Vicent de la Torre, maiors en l'any present de la Almoyna deiús mencionada, e posaren per escrits ço que-s / segueix:

“IHS. Per lo alt rey don Johan, de gloriosa recordació, són stats loablement e ab molta caritat atorgats certs capítols e ordinacions privilegiants e donants favor en la conservació e / bon regiment de la loable Almoyna, vulgarment dita “Dels Lauradors”, del quarter de Campanar, Orta de la ciutat de València.

Superabundant, emperò, la cal·lidadat e astúcia de al- /⁶ guns, se mostre per experiència maestra de veritat, ésser no solament útil e pertinent cosa, mas encara necessària a la conservació de aquella, obviar⁷⁶e occórrer a les inobediències de / aquells, qui per necligència o en altra manera deroguen e volen perjudicar al bo e caritatiu exercici de aquella. E havent la dita Almoyna (per tenor dels dits capítols dels quals / fa fe) licència e facultat –ab consentiment e auctoritat emperò del portantveus de governador, qui lladonchs fos de Regne de València, o de son lochtinent (tota ora que a aquella sia ⁹vist fahedor)– de commutar, detraure e addicionar als dits capítols, haia per ço entés en fer cert capítol, lo qual concern útilment la tranquil·litat, servici e reformació de / aquella, confiant que a vos, molt magnífich mossen Pere Síscar, cavaller, tinentloch del spectable governador de Regne de València, plaurà e serà accepte per lo útil / e honest respecte que en aquell se depren. E per ço la dita Almoyna e/o los maiorals de aquella presentant, exhibuint e mostrant a vos lo capítol per aquella ordenat /¹²(deius insert), demanen e requeren (quant benignament poden) a vos placia per vostra benigne magnificència voler atorgar, consentir, auctorizar e confirmar aquell / (havent la dita Almoyna ferma fidúcia, que la equitat e honest respecte del dit capítol en fer açò, vos persuadiran per aquell equal zel que haveu a la justícia / –sens la qual lo bé privat ne publich no pot prosperar ne haver repòs–), protestant expressament que los antichs capítols alias atorgats a la dita Almoyna sempre /¹⁵sien e romanguen en llur plena força, efficacia e valor (salvu en quant per lo present capítol deius insert és a aquells millorat, commutat o enadit). Per provehir / a la reformació e bon regiment de la dita loable Almoyna e obviar⁷⁷a les necligències de aquells qui ab aquella sol·licitut qui-s pertany no curen servir a la dita / Almoyna (de que evidentment se segueix dan e desolació de aquella), sia provehit, ordenat e observat que los andadors qui ara són e per temps serán de la dita Almoyna- /¹⁸na (o l'altre de aquells), si e quant provehit serà per los maiorals de aquella, puixen e haien licència de penyorar los confreres de la dita Almoyna e qualsevol de / aquells per les penes en les quals seran encorreguts, axí per no servir a la dita Almoyna com alias per no fer en e vers aquella segons que per capítols, ordina- / cions e bons costums de aquella són obligats e astrets; los quals andadors (o altre de aquells) facen e hagen a fer les dites penyores liberament sens algun salari”.

²¹Fforen interrogats, migançant jurament, los dits proposants per lo scrivà de la cort, qui havia ordenada la dita scriptura, e dixeren: “que lo discret en Pero Pérez, / notari”. E posada la dita scriptura, lo dit magnífich tenintloch de governador (ab consell del honorable micer Macià Cardona, lochtinent de assessor ordinari de la / sua cort) provehí ésser fetes penyores segons és

---

76 *Millor*:obviar

77 *Corregit sobre*:obviar

request, e que en les altres coses sien servats los capítols del dit privilegi.

Sig[*signe notarial*]num Antoni Lopiç, auctoritate regia notarii publici Valentie ac per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum ac pro eodem domino rege scribe, una cum venerabile et discreto Petro Nicolai, notario Curie Gubernationis Regni Valentie, qui predictis inter fuit eaque per alium scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

[*Al marge esquerre*]: Registrata in prima manu litterarum (?) / anni MCCCCLX a XXIII c. / C<omprobatum> (?)

[*Al dors*]: Lo privelege della Confraria / de se² sent Salvador. /La confermeda (?) en Campanar⁸⁰ / 3

CATÀLEG 10. Documentació Aliena a la Parròquia

Inventari: 8

SIGNATURA	CONTINGUT	DADES
8.1	“Testamento de Honorato Gil, torsedor de seda”	1593
8.2	Informació de testimonis del Justícia en lo civil de la Ciutat de València	1635
8.3	Sobre unes terres sotmeses a cens al terme de Carpesa	XVII (?)

78 *Corregit sobre*: scribe

79 *Sic*.

80 Nota arxivística molt posterior cronològicament a la resta del document. Encara que al present inventari no es trobe cap altra menció de la citada confraria, l'inventari de 1829 recull un rescripte del Papa Climent VIIIe de 1603 dirigit a la Germandat del Santíssim Salvador de l'església de Campanar, en el que es dona notícia de l'existència d'aquesta confraria des d'època molt antiga. Encara que aquest rescripte tampoc no es trobe a la documentació inventariada, Bartolomé Combes (1714) dona notícia tant de l'antiguitat de la confraria com de la “littera” apostòlica. L'antic rector fa un incís en el seu discurs apuntant que al menys des de la desmembració de la parròquia, el 1507, existia aquesta confraria “y se cree que debió ser, desde los principios de su dismenbracion”(pàg. 39). A més a més, trasllada el contingut complet de la butlla (pàgs. 42-49) “según una copia impresa, que juntamente con su original, están en el archivo de mi iglesia, vertida del latín en castellano” (pàg.41).

Si en el tenor del document no es fa cap referència a la dita Confraria del Salvador, per què la persona que va escriure aquesta nota arxivística al dors va relacionar el document amb la dita confraria? L'explicació, potser, fóra perquè aquest document formava part d'un conjunt més ampli d'escrips de la dita Confraria, relacionats entre ells. A més a més, si tenim en compte que el pergami tracta de la confirmació d'un nou privilegi, és lògic acceptar l'existència, com reconeix el tenor del document, d'un diploma anterior atorgant els capítols i ordinacions de la dita almoïna. Combes, en 1714, encara escriu: “Al presente quedan algunos Cofrades, que continúan en pagar los Sitios, ò Capítulos, que antiguamente pagavan, para conservacion de la mesma Cofradia...” (COMBES, 1714, pàg. 40). És molt possible que l'arxiu de la Confraria, dipositat o no a l'arxiu parroquial, desapareguera durant la guerra del Francès, iniciada al 1808 i de conseqüències funestes per a l'arxiu de Campanar.

CATÀLEG 11. Biblioteca i Hemeroteca

Inventari: 9

BIBLIOTECA HISTÒRICA 9.1

- * *Catecismo del Santo Concilio de Trentopara los párrocos* / ordenado por disposición de San Pío V ; traducido en lengua castellana por elFr. Agustín Zorita... --València: Benito Monfort, 1782. -- XVI, 460 p. : il. ; fol. -- Ex libris de la Biblioteca del Colegio de Vocaciones Eclesiásticas de S. José de Valencia.
- * COMBES, Bartholome
Feliz hallazgo del mas rico y celestial tesoro María Santissima, aplaudida en su peregrina imagen de Campanar (...) / Bartholome Combes. -- València : Vicente Cabrera, 1714. -- 336 p. ; 24 cm.⁸¹

BIBLIOTECA MODERNA 9.2

- * AGUILAR LÓPEZ, Juan Bautista
Historia documentada de la Virgen de Campanar y sermón predicado en el III centenario del hallazgo de esta veneranda imagen (1896) / por Juan Bautista Aguilar López. -- València: Tip. Moderna, 1922. -- 41 p. ; 25 cm.
- * CANTÚ, César
Historia universal/ escrita por César Cantú ; notablemente arreglada, corregida y anotada según los historiadores, viajeros y orientalistas modernos Weber ... [et al.] ; y aumentada con las interesantes noticias sobre trajes, armas, objetos domésticos y obras de arte de las célebres colecciones de Hottenroth... [et al.] ; publicada bajo la dirección literaria de Rafael del Castillo. -- Barcelona : Jaime Seix, 1881-1888. -- 10 v. : il. ; 28 cm.
- * DANVILA Y COLLADO, Manuel
La expulsión de los moriscos españoles: conferencias pronunciadas en el Ateneo de Madrid/ por Manuel Danvila y Collado. -- Madrid : Lib. de Fernando Fe, 1889. -- 351 p. ; 23 cm.
- * DU-CLOD, Ab.
Vindicación de la Santa Biblia contra los tiros de la incredulidad (...) / por el abate Du-Clod ; traducida al español por un presbítero... ; anotada por José Palau ; seguida de los discursos por el cardenal Wisseman. -- Barcelona : Lib. Religiosa, 1859. -- 981 p. ; 28cm.

---

81 *Feliz hallazgo del mas rico y celestial tesoro María Santissima, aplaudida en su peregrina imagen de Campanar.../ Bartholome Combes.* -- [Valencia ?] : [s.n.] ; 1990. -- 336 p. ; 24 cm. -- Ed. facsímil editat en València per Vicente Cabrera (1714).

* GEBHARDT, Victor

La Tierra Santa : su historia, sus monumentos, sus tradiciones, sus recuerdos, su estado actual : relato de los más altos y maravillosos hechos en ella acaecidos desde que la conquistaron los hijos de Israel hasta el tiempo en que cayó bajo el yugo mahometano/ Victor Gebhardt. -- Barce- lona : Espasa y Cía, [1878-1879?]. -- 2 v. : il. ; 37 cm.

* *Historia de la guerra de España contra Napoleón Bonaparte/* por la tercera sección de gefes [sic] y oficiales de todas las armas, establecida en Madrid. -- Madrid : Imp. de M. de Burgos, 1818. --v.; 21 cm. -- La Bibl. poseeix el t. I.

* *Historia natural/* traducida y arreglada de la última edición alemana de A.E. Brehm. -- Barcelona : Montaner y Simó, 1880. -- 8v.: il. ; 32cm.

* PIRALA, Antonio

Historia contemporánea de la guerra civil : 2º parte : anales desde 1843 hasta el fallecimiento de D. Alfonso XIII/ Antonio Pirala. -- : Madrid : Felipe González Rojas, 1893-1895. -- 6v.; map., lám. ; 34 cm. -- La Bibl. poseeix el t. III.

* *La Sagrada Biblia/* traducida al español de la Vulgata latina y anotada por Felipe Scio de San Miguel. -- Barcelona : Pons y Cia., 1844. --v.; 28 cm. -- Ed. bilingüe: llatí-castellà. -- La Bibl. posseix el t.III.

* *La Santa Biblia/* traducida al español de la Vulgata latina y anotada por Felipe Scio de San Miguel. -- Barcelona : Lib. Religiosa, 1867. --v.; 28 cm. -- La Bibl. posseix els t. I-IV iVI.

HEMEROTECA 9.3 PUBLICACIONES

PERIÒDIQUES RELIGIOSES 9.3.1

* *La Exposición Vaticana Ilustrada : órgano oficial de la comisión promovedora*
-- Barcelona : Imp. La Hormiga de Oro, 1887. -- 2v.: il. ; 38 cm. -- Setmanal. --Versió de l' "Esposizione Vaticana".-- La Bibl. posseix els anys 1887-1889.

* *La Hormiga de Oro.* --Barcelona: Imp. La Hormiga de Oro, 1884-1919. -- 25v.
: il. ; 39 cm. -- Setmanal. -- La Bibl. posseix els anys 1888-1889.

* *La Lectura Dominical : órgano de Apostolado de la Prensa.*-- Madrid : [Agustín Avrial, imp.], 1895. -- 33v.: il. ; 35 cm. -- Revista setmanal il·lustrada
-- La Bibl. posseix els anys 1908, 1910, 1916.

- * *Tesoro sacro musical* /Padres Misioneros Hijos del Corazón de María.-- Madrid :[Tesoro Sacro-Musical] ; 1925-1978. --v.: il. ; 27 cm. -- Revista mensual (1925-1953), bimestral (1954-1969), trimestral(1971-1978).--Es continuació de "Tesoro Musical".--LaBibl. Posseeix els anys 1951-1953.

ALTRES PUBLICACIONS PERIÒDIQUES⁸² 9.3.2

- * *ABC*.--Madrid: Prensa Española,1905-...--v.:il.; 32cm.--Diari il·lustrat.
-- Descripció basada en: any 1910, 2ª època. -- La Bibl. posseeix els anys 1910-1911.
- * *Actualidades*. -- Madrid: Prensa Española, 1908-1910. --v.: 32 cm. -- Setmanari il·lustrat. -- Descripció basada en: any II. -- La Bibl. posseeix els anys 1908-1909,jul.
- * *Gedeón*.-- Madrid : Imp. de los Gremios, 1895-1912. --v.: il. ; 32 cm. -- Setmanari -- Descripció basada en: anyXV,nº 734. -- La Bibl. posseeix l'any 1909,des.

CATÀLEG 12. Documentació Desapareguda segons els Diferents Inventaris

32 Llibres, 4 Quaderns, 3 Lligalls.

INVENTARI 1829	INVENTARI 1957	DOCUMENTACIÓ DESAPAREGUDA
1. DOCUMENTACIÓ SACRAMENTAL		8 Llibres
<i>Quinze Libri: 1636-1663, 1663-1712,1751-1776</i> Títol de matrícules de compliment: 1813-1828 Mortuoris: 1793-1829	Índex de Batejos: 1892-1920 Índex de Matrimonis: 1892-1920 Índex de Defuncions: 1892-1920	
2. GOVERN		10 Llibres;4 Quaderns; 1 Lligall
Visites Eclesiàstiques: 1634 i 1648, 1655, 1658, 1663, 1667,1676, 1689, 1736, 1755, 1758,1772, 1784, 1797 i 1809, 1818 Lligalls ⁸³ : 1809-1828		

⁸² *Actualidades*, *Gedeón* i *ABC*, comparteixen el mateix volum enquadrat.

⁸³ Lligall de 61 fullets amb pastorals, edictes i ordres dels prelatos valentins.

INVENTARI 1829	INVENTARI 1957	DOCUMENTACIÓ DESAPAREGUDA
4. CULTE PARROQUIAL		11 Llibres
Racional Perpetu: 1686 Racional de la celebració amortitzada i votiva: 1792-1796 Racionals: 1702-1716, 1784-1788, 1797-1808, 1809-1828 Llibre de l'administració de Jacinta Noguera: 1691-1811 Llibre de l'administració d'Antonia Darza (1732-1826) i de Gaspar García Trujillo (1762-1818)		
Llibre de l'administració de Juan Badenes: 1787-1828 Llibre de l'administració de Pedro Mayans (1730- ?) ⁸⁴ Llibre de l'administració d'Ànimes: 1792-1827		
5. ADMINISTRACIÓ DE RÉNS I RENDES		3 Llibres 2 Lligalls
Llibres de compte i raó de l'administració de la fàbrica: 1752-1770, 1791-1819 i 1820-1828 Llibre de censals: 1686 Lligall amb 50 escriptures Lligall de varis ⁸⁵		

84 Aquest llibre no apareix reflectit a l'inventari de 1829, però l'hem inclòs per tractar-se d'una de les fundacions més importants.

85 Documentació composta essencialment per: rebuts de la contribució extraordinària de l'Estat Eclesiàstic en la Guerra de la Independència, rebuts de la "Contribució dels 12 milions", deliberacions dels regants de la sèquia de Rascanya, alguns documents de fàbrica, reials cèdules, etc. En aquest lligall de varis es trobava recollit, amb el n.º 13, un "Rescripto para la Hermandad del Santísimo Salvador de la Iglesia de Campanar por el Papa Clemente VIII" (cfr. n. 81).

7. BIBLIOGRAFIA ⁸⁶

- AGUILAR BOCANEGRA, R.M., *Campanar desde sus orígenes*, València 1985. AGUILAR LÓPEZ, Juan Bautista, *Historia documentada de la Virgen de Campanar...*, Tip. Moderna, València 1922.
- Almanaque Eclesiástico de la Diócesis de Valencia*, Tip. Moderna, València 1912.
- ALONSO LLORCA, Joan - BOLUDA PERUCHO, Alfred - PONS ALÓS, Vicent, “L' Arxiu històric de la col·legiata de Santa Maria de Xàtiva: inventari i aproximació històrica”, *Papers de la Costera* 7-8 (1992).
- ÁLVAREZ FORTES, Anna M.^a – CASTAÑO GARCÍA, Joan, *El archivo parroquial histórico de la basílica de Santa María de Elche*, Ajuntament, Elx 1995.
- ANDRÉS FERREIRA, Manuel, “El antiguo poblado de Campanar”, *Las Provincias* (16-12-1984).
-----, “El antiguo poblado de Campanar”, *Levante* (16-12-1984).
- ARROYAS SERRANO, Magín, “Notas sobre los fondos documentales del archivo histórico parroquial de Burriana”, *Estudis Castellonencs* 2 (1984-1985).
- ARTOLA, Miguel, *La Hacienda del Antiguo Régimen*, Alianza: Banco de España, Madrid 1982.
- ÁVILA, Justo de, “Campanar y su Virgen. Historia y tradición de la venerada imagen”, *Levante* (18-2-1955).
- AZNAR, Juan B., *Por las Huertas de España*, Paiporta 1973.
- BADÍA, Vicente, *La Huerta de Valencia*, Ed. Doménech, València 1942.
- BENÍTEZ ORDÓÑEZ, M.ª Ángeles, “Catálogo del archivo parroquial de la iglesia de San Vicente Ferrer del Pla de Quart (Torrent)”, *Torrents: Estudis i Investigacions de Torrent i Comarca* 5 (1986-1987).
- BENITO GOERLICH, Daniel, *La arquitectura del Eclecticismo en Valencia: vertientes de la arquitectura valenciana entre 1875 y 1925*, Ajuntament, València 1983.
-----, “Un ejemplo de trasagrario Barroco: Nuestra Señora de la Misericordia de Campanar”, *Traza y Baza* 8 (1982).

---

86 Aquesta bibliografia recull tots aquells documents citats en aquest treball i a més a més tots aquells documents referents a Campanar dels que tenim notícia amb la intenció de contribuir a conformar la seua bibliografia local.

- BEUTER, Pedro Antonio, *Coronica general de toda España, y especialmente del Reyno de Valencia*, València 1538 (l'edició utilitzada és la de 1604).
- BLAS ARROYO, José Luis, *Estudio sociolingüístico del distrito de Campanar (Valencia)*, [Microforma], Universidad Nacional de Educación a Distancia, Departamento de Literatura Española y Teoría de la Literatura, 1992.
- BOIX, Vicente, *Historia de la Ciudad y Reino de Valencia*, Imp. de D. Benito Monfort, València 1845.
- BONO I BARBER, Bernat, "Campanar: importante poblado huertano", *Levante* (5-9-1981).
- BORDONAU, Miguel, "Los libros parroquiales y del registro civil en España", *Archivum* (1959).
- BRINES BLASCO, J., "El proceso de amortización eclesiástica en el País Valenciano", *Estudis* 3 (1975).
- BUIL, Eduardo, "Campanar y Tendetes", *Valencia Atracción* (junio 1935).
- CÁRCEL ORTÍ, M.ª Milagros – PONS ALÓS, Vicente, "Los archivos parroquiales a través de los sínodos diocesanos valentinos", *Los sínodos diocesanos del pueblo de Dios*, V Simposio de Teología Histórica, Facultad de Teología "San Vicente Ferrer", València 1988.
- CÁRCEL ORTÍ, Vicente, *Adoración Nocturna Española. Cien años de Adoración Nocturna. 1880-1980*, València 1980.
- , *Historia de la Iglesia en Valencia*, Arquebisbat, València 1986.
- CARRERAS CANDÍ, F., "El lenguaje valenciano", *Geografía General del Reino de Valencia. Reino de Valencia*, F. Carreras Candí (dir.), Barcelona 192?
- CASANOVA, Emili, "Guia de l'Arxiu Parroquial d'Agullent", *Alba: Revista d'estudis comarcals d'Ontinyent i la Vall d'Albaida* 5-6 (1990-91).
- CASTELLÓ, José, *Descripción general del Reino de Valencia e introducción a la particular del mismo*, ms., Biblioteca Valenciana, [1780-1790?].
- Catálogo Monumental de la Ciudad de Valencia*, Caja de Ahorros de Valencia, València 1983.
- CAVANILLES, A.J., *Observaciones sobre la historia natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia*, Madrid 1795.
- Censo-guía de archivos de la provincia de Valencia*, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, València 1986.
- Código de derecho canónico*, 15^a ed., Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 1990.
- COMBES, Bartolomé, *Feliz hallazgo del mas rico y celestial tesoro Maria Santissima, aplaudida en su peregrina imagen de Campanar*, Vicente Cabrera, València 1714. Vid. també facsímil de l'edició de 1990.

- Constituciones sinodales del Arçobispado de Valencia*, Bernardo Nogués, València 1657.
- CORTÉS ESCRIVÁ, Josepa, (et al.), *Els arxius valencians: guia bibliogràfica*, Arxius Valencians 17, Conselleria de Cultura i Educació, València 2000.
- DIAGO, Francisco, op, *Anales del Reyno de Valencia*, Pedro Patricio Mey, València 1613.
- DIAGO ESTEVE, Carlos, *Archivo parroquial de Campanar (Valencia). Evolución demográfica: 1584-1990*, (inèdit), Unitat Docent de Paleografia i Diplomàtica, Universitat de València, València 1992.
- Diccionario Histórico de la Comunidad Valenciana*, Levante, València 1992.
- ESCLAPES DE GUILLÓ, P., *Resumen historial de la fundación y antigüedad de la Ciudad de Valencia de los edetanos ó del Cid: sus progresos, ampliación y fábricas insignes, con otras particularidades*, Josef Estévan, València 1585.
- ESCOLANO, Gaspar, *Historia de Valencia y su Reyno*, Pedro Patricio Mey, València 1611.
- FERRI CHULIO, Andrés de Sales (coord.), *Quart centenari de la santa troballa dela Mare de Déu de Campanar: (1596-1996)*, Parroquia y Junta de Fiestas de la Santísima Virgen de Campanar, València 1996.
- FITA REVERT, Ramon, “L'Arxiu Parroquial de Montaverner com a font documental per a la història”, *Alba: Revista d'Estudis Comarcals* 4 (1989).
- GENOVÉS OLMOS, Eduardo, *Práctica parroquial*, Imp. de Manuel Pau, València 1914.
- GIMENO PUCHADES, Miguel, *Campanar: compendio histórico de esta población desde principios del siglo XIII hasta la fecha y de su iglesia parroquial desde su erección en 1506...*, Lib. de Pascual M. Villalba, València 1896.
- GLICK, Th.F., “La huerta valenciana y los molinos de Campanar”, *ABC* (14-12-1996).
- Guía de la Iglesia en España. Suplemento*, Oficina General de Información y Estadística de la Iglesia en España, 1956.
- Guía de la Iglesia en la Diócesis de Valencia*, Delegación diocesana de Información y Estadística del Arzobispado de Valencia, València 1963.
- Guía de la Iglesia en Valencia*, Arquebisbat, València 1975.
- IGUACÉN BORAU, Damián, *Diccionario del Patrimonio Cultural de la Iglesia*. Encuentro, Madrid 1991.
- LODOLINI, E., *Archivistica: principi e problemi*, Milan 1985.
- LÓPEZ LÓPEZ, Salvador, *Recopilación de las familias de Campanar*, València 2000.

- LLORENTE, Teodoro, *España: sus monumentos y Artes, su naturaleza é historia*. Valencia, t. I, est. tip.-ed. de Daniel Cortezo y C^a, Barcelona 1887.
- LLUCH GARÍN, Luis B., *Ermitas y Paisajes de Valencia*, Caja de Ahorros de Valencia, València 1980.
- LLUESMA I ESPANYA, Josep Antoni, “Catàleg de l'Arxiu Parroquial de Santa Anna de Quartell”, *Braçal: Revista del Centre d'Estudis del Camp de Morvedre* 1 (1989).
- MADOZ, P., *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, 1845-1850.
- MARTÍNEZ ALOY, J., “Provincia de Valencia”, *Geografía General del Reino de Valencia*, F. Carreras Candí (dir.), Barcelona 192 ?
- MAS I MIRALLES, Antoni, *La substitució lingüística del català: (l'administració eclesiàstica d'Elx en l'edat moderna)*, Diputació Provincial, Alacant 1994.
- MIQUEL DESCALZO, Julio, “Catàleg, transcripció i valoració històrica dels pergamins de l'arxiu de la parroquia de la Misericòrdia de Campanar”, *La Roda del Temps: revista d'estudis, divulgació i opinió de l'Horta Nord* 7(1998).
- MIQUEL DESCALZO, Julio - ARNAU, Rosa, “Història i inventari de l'arxiu de la parròquia de la Misericòrdia de Campanar”, *La Roda del Temps: revista d'estudis, divulgació i opinió de l'Horta Nord* 7 (1998).
- MOLAS RIBALTA, Pere, “La hacienda de la Nueva Planta”, R. Menéndez Pidal, *Historia de España. La época de los primeros borbones. La nueva monarquía y su posición en Europa (1700-1759)*, t. XXIX, vol. I, Espasa Calpe, 1987.
- MORENO ROYO, José M.^a, “El archivo parroquial de San Juan Bautista de Manises”, *Congreso de Historia del País Valenciano (1°. 1971)*, Universidad, València 1973.
- Els Nous districtes de la Ciutat de Valencia*, Ajuntament, València 1981.
- Novísima recopilación de las leyes de España*, Lib. de don Vicente Salvá, París 1846.
- OLMOS CANALDA, Elías, *Los prelados valentinos*, València 1949.
- PALAO GIL, Javier, *Patrimonio eclesiástico y amortización en Valencia: la Catedral y la parroquia de Sant Joan del Mercat (siglo XVIII)*, Ajuntament, València 1993.
- PASCUAL GIMENO, Salvador, *Torres y Campanarios valencianos*, València 1979.
- PITARCH, V., “La llengua de l'administració eclesiàstica: (País Valencià, segles XVII-XVIII)”, *L'Espill* 6-7 (1980).
- PONS ALÓS, Vicent, “Les visites pastorals de Xàtiva: institucions eclesiàstiques i religioses”, *Papers de la Costera* 3-4 (juliol 1986).

- PRADES TEN, Salvador, "L'us del valencià a l'arxiu parroquial d'Atzeneta", *Pentecosta* 4 (1993).
- REGATILLO, P. Eduardo F., *Derecho Parroquial*, 1951.
- "Reglamento de los Archivos Eclesiásticos Españoles", Damián Iguacén Borau, *Diccionario del patrimonio cultural de la Iglesia, Encuentro*, Madrid 1991.
- RICÓS SANCHÍS, Paco, "Campanar: de la melancolía a la expansión comercial", *LXXV Aniversario de la Coronación Canónica de la Imagen de la Santísima Virgen de Campanar 25 Abril 1.915 - 25 Abril 1.990*, València 1991.
- ROMEU LLORACH, Jordi, "Notas para el estudio del equivalente y otras contribuciones del País Valenciano en el siglo XVIII", *Estudis d'Història Contemporània del País Valencià* (1978).
- , *El sistema fiscal valenciano (1715-1823)*, Vinaròs 1981.
- RUBIO MERINO, Pedro, "Tipología documental en los archivos parroquiales", *Archivística: estudios básicos*, 1981.
- RUIZ SANCHÍS, M.ª A., *Inventario del Archivo Parroquial de la Iglesia de Nuestra Señora de la Misericordia de Campanar*, (inèdit), Unitat Docent de Paleografia i Diplomàtica, Universitat de València, València 1987.
- SABORIT BADENES, Pere, "Archivos eclesiásticos I", *Boletín del Centro de Estudios del Alto Palancia* 1 (enero-marzo 1984).
- Sacrosancti et oecumenici Concilii Tridentini sub Paulo III, Julio III et Pio IV: canones et decreta*, ex typographia Benedicti Monfort, València 1770.
- SALAS AUSENS, J.A., "Los registros parroquiales y sus posibilidades como fuentes históricas", *Metodología de la investigación científica sobre fuentes aragonesas*, 1, Saragossa 1986, pàgs. 21-73.
- SALAZAR-COELLO, "Los vecinos piden que los edificios que se levanten en Campanar respeten las alquerías de los siglos XV-XIX", *Las Provincias* (26-11-1996).
- SÁNCHEZ PORTAS, Javier, *Archivos parroquiales de Orihuela: (El Salvador, Santa Justa y Santiago)*, Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, Diputacions d'Alacant, Castelló i València, València 1985.
- SANCHIS SIVERA, José, *Nomenclator geográfico-eclesiástico de los pueblos de la diócesis de Valencia*, Tip. Moderna, València 1922.
- , "Los sínodos del Beato Juan de Ribera", *Corpus Christi* 1 (València 1925).
- SERRA ESTELLÉS, Xavier, *Ordenamiento de los archivos parroquiales en la Diócesis de Valencia*, Monumenta Archivorum Valentina I, Facultad de Teología "San Vicente Ferrer", València 1998.

- TEIXIDOR, Josef, “Antigüedades de Valencia”, (publicat per la Imp. de Francisco Vives Mora, Valencia 1767), *Monumentos Históricos de Valencia y su Reino*, t. I, Roque Chabás (dir.), El Archivo Valentino, València 1895.
- VAREA, P., “Urbanismo da luz verde al nuevo barrio en la zona de Campanar”, *Levante* (26-11-1996).
- VILA MORENO, Alfonso, *La lengua valenciana en la administración parroquial: (siglos XVII a XIX)*, Del Cenia al Segura, València 1983.

ÍNDIX

1. GUIA DE L'ARXIU	3
2. CAMPANAR EN LA HISTÒRIA	4
Primers testimonis escrits	4
Creació de la Parròquia	5
El temple	6
Del segle XVIII als nostres dies	8
3. L'ARXIU	12
Metodologia de treball	12
Estudi de les sèries	14
Suport documental	14
Escriptura	14
Llengua	14
Els documents: Origen i estat actual	15
4. QUADRE DE CLASSIFICACIÓ	24
5. INVENTARI	28
6. CATÀLEGS	40
CATÀLEG 1. Autoritzacions, Privilegis i Indulgències	40
CATÀLEG 2. Documents Varis de Govern	42
CATÀLEG 3. Documents Varis d'Acció Pastoral	42
CATÀLEG 4. Documents Varis de Culte Parroquial	43
CATÀLEG 5. Documents Varis de Propietats	44
CATÀLEG 6. Documents Varis de Fàbrica	44
CATÀLEG 7. Documents Varis de Comptabilitat	45
CATÀLEG 8. Documentació Judicial. Processos	46
CATÀLEG 9. Pergamins	47
CATÀLEG 10. Documentació Aliena a la Parròquia	53
CATÀLEG 11. Biblioteca i Hemeroteca	54
CATÀLEG 12. Documentació Desapareguda segons els Diferents Inventaris	56
7. BIBLIOGRAFIA	58

*Aquest número III de la sèrie
MONUMENTA ARCHIVORUM VALENTINA
s'acabà d'imprimir
als obradors d'Arts Gràfiques Soler, S.L.
de la ciutat de València
el 25 de Juliol de 2002,*